

Mi ne molimo od Vas nikakvu milost, nego samo apeliramo na vašu narodnu svijest i političku zrelost i pozivamo Vas, da uredite vašu eventualno zaostalu pretplatu.

ISTRA

Ako nemate čekovne položnice, idite na poštu i položite svotu, koju želite da nam dostavite, na broj našeg čekovnog računa 36.789.

GLASILO SAVEZA JUGOSLOVENSkih EMIGRANATA IZ JULIJSKE KRAJINE

»ISTRA« izlazi svakog tjedna u petak. — Uredništvo i uprava nalaze se u Zagrebu, Masarykova ulica 28. II. — Broj čekovnog računa 36.789.

Pretpлата: Za cijelu godinu 50 Din; za pol godine 25 Din; za inozemstvo dvostruko; za Ameriku 2 dolara na godinu. — Oglasi se računaju po cjeniku.

ŠTAMPA — PRVA VELESILA

Da je štampa jedna velika sila o tome nema više sumnje. O tome se može da uvjeri svako ko čita novine, prati svjetske događaje, prati komentare štampe na te događaje itd. Svako može sam na sebi da osjeti tu veliku silu. Promislite malo, niste li i vi nesvjesno ili svjesno pod uplivom štampe, koju pratite? Promotrite vaše prijatelje i znance i opazite čete, da su i oni pod uplivom štampe, a ako se tako obazrete na čitav život, koji vas okružuje, morate doći do zaključka, da je jedan od najvećih upliva na društvo, baš upliv te velike sile, koja se zove štampa. Kažu za Napoleona, da je nazvao štampu sedmom velikom silom. Danas je ta Napoleonova izreka premalo tačna. Jer štampa danas nije ni sedma ni peta velika sila, nego gotovo jedina velika sila, kojoj promjene i neprilike našeg vremena nisu mogle škoditi i podrivati joj temelje. Ona je jedina sila, kojoj rušenje svih moralnih i materijalnih autoriteta i načela našeg vremena, nije naškodilo, nego naprotiv još joj ojačalo utjecaj, moć i ugled.

Jedan američki novinar vrlo je dobro okarakterisao moć štampe, kad je rekao, da su se samo oni svjetski događaji zaista dogodili, koje je štampa registrirala. Ono što štampa konzekventno prešućuje, s onim se svijet ne upoznava, ono se gubi u bujici novih događaja.

Napisali smo ovaj uvod, da bismo naše čitatelje upozorili na značenje naše štampe. I ako je naša štampa skromna i nema neki svjetski karakter, ona ipak ima svoj učinak, možda i zamaštiji i veći nego što na prvi pogled zamišljamo. Kad ne bismo uočili ništa drugo nego samo činjenicu, da je »Istra« jedini list, koji izlazi isključivo zato, da se bori za pravice našeg naroda u Julijskoj Krajini, da je to jedini list, iz kojega se može pouzdano da doznaju događaji, koji se zbivaju u našoj zarobljenoj domovini, da je to jedina naša veza s domovinom i narodom, da je to kronika iz koje će historija da se piše, — bilo bi dovoljno, da shvatimo kako je veliko značenje, koje ima naš list.

Možemo s pravom da kažemo i s ponosom to ističemo bez ikakve lažne skromnosti, da je naša emigracija, a da toga nije možda ni svjesna, počela aktivnije da živi baš od onoga momenta, kad je Savez dobio svoje glasilo. U ovo kratko vrijeme otkako je »Istra« savezno glasilo u našem je emigrantskom životu nastao preokret, za koji ima naš list velikih zasluga. Ne tražimo za to nikakvo priznanje, ali možemo da to konstatujemo.

Otkako je »Istra« postala glasilo Saveza nije naš list imao utjecaja samo na život naše emigracije, nego je imao uspjeha i inače. Naš narod u Julijskoj Krajini nije više prepušten zaboravu, o svim pitanjima naše manjine pod Italije »Istra« vodi evidenciju i to savjesnu evidenciju. Danas se više u Julijskoj Krajini ne može dogoditi nikakva krupnija stvar, a da to u našem listu nije zabilježeno. A kako rekossmo, događaji, koji nisu zabilježeni u štampi kao da i nisu događaji. Isto tako i pitanja koja štampa ne podržava osuđena su na iščezavanje.

Iz našeg lista crpe podatke o stanju našeg naroda u Julijskoj Krajini i Internacionalna štampa i publicistika, o tome smo se u više navrata u posljednje vrijeme mogli sa zadovoljstvom uvjeriti. Naš je list megafon, koji raznosi vijesti o stanju i događajima u Julijskoj Krajini ne samo po Jugoslaviji, nego i po čitavom svijetu. U razmjerno kratko vrijeme postigli smo u tom pravcu lijepe uspjehe. A naročito nas veseli uspjeh, koji naš list ima kod fašizma. Fašistička štampa prati pisanje našeg lista i ne može da suspregne svoj bijes, kad mi iznesemo neku istinu, koja je peče. Po neki put smo zato na fašistički način napadnuti, »Istra« je već nebrojeno puta nazvana »libelom« i »novinicom«, ali i onda, kad nas fašistička štampa najteže napada, ne može da demantira ono, što mi iznosimo. Staviše, dogodilo se posljednjih dana to, da nam je glasilo tršćanske fašističke federacije »Il Popolo di Trieste« dao jedno takvo priznanje kakvo nismo očekivali. Usput ćemo se ukratko osvrnuti na to »priznanje«.

U svom broju od 21. aprila »Il Popolo di Trieste« donosi jedan dopis datiran u Zagrebu pod naslovom »La stampa slava contro l'Italia«. U tom dopisu naglašava značenje, koje ima »Istra«, a na koncu se ovrće na novo osnovani list »Istrian Word« na engleskom jeziku, koji izlazi u Americi. »Popolo« se ogradijuje u tom dopisu i ne želi, navodno, ozbiljno da nas shvati, ali ipak ne može, a da ne upozori one, koji to moraju znati (vlasti?) fašističko vodstvo? koga?) na činjenicu, koja je doista čudna: kako to, da je »Istra« informirana o događajima u Julijskoj Krajini tako dobro, čak i u najsitnije detalje, pa znade čak i stvar, koje su vrlo slabo poznate i samom

Vijesti iz Julijske Krajine

NOVA BOLNA STRANICA U ŽIVOTU NAŠEGA NARODA U JULIJSKOJ KRAJINI

TRŠĆANSKI BISKUP FOGAR POSJETIO JE PULJSKOG PREFEKTA. — U PULJSKOJ PREFEKTURI ODRŽAN JE SUDBONOSAN SASTANAK VRHOVNIH CRKVENIH I FAŠISTIČKIH LIČNOSTI. — FAŠISTIČKA ŠTAMPA NAJAVLJUJE POTPUNU SUGLASNOST IZMEDJU CRKVE I FAŠIZMA U JULIJSKOJ KRAJINI. —

Pula, maja 1932. — U nedjelju 1. maja bilo je u Puli posvećeno pet mladih svećenika, koji su dovršili bogoslovne nauke u Kopru. Ta je posveta obavljena veoma svečano. Prisustvovao je ne samo porečko-puljski biskup Pederzoli, nego čak i Sirotti, administrator goričke nadbiskupije, te tršćanski biskup Fogar. — Fogar je došao u društvu sa senatorom Sartorio-Segré. Prema izvještaju fašističke stranke izgledalo bi, da je Fogar došao u Pulu prvenstveno zato, da posjeti puljskog prefekta Foschia, a ne da prisustvuje svečanostima oko posvećenja novih svećenika. Fogar je zapravo uzvratio posjet, koji mu je Foschi nedavno učinio.

Biskup Fogar i senator Segré bili su u prefekturi svečano dočekan, a ostali su i na ručku kod prefekta. Poslije ručka bili su u prefekturu pozvani puljski fašistički prvaci i senator Chersi, poslanik Maracchi (Mrak), Bilucaglia, sekretar fašističke federacije Relli itd. Došao je i porečko-puljski biskup Pederzoli. (Nije isključeno, da je došao i Sirotti, i ako ga štampa ne spominje). Za Pederzollia štampa spominje, da je došao u Pulu u vezi s posvećenjem novih svećenika, pa je iskoristio tu slučajnu priliku i posjetio prefekta.

Na tom sastanku vrhovnih crkvenih i fašističkih ličnosti, kakvog još nije bilo otako Italija vlada u Julijskoj Krajini pretresana su detaljno razna pitanja u vezi sa situacijom crkve u Istri, u koliko ta pitanja imaju i političko značenje. To pretresanje poteklo je u apsolutno prijateljskom duhu, s iskrenom željom, da se stvore što

povoljnije prilike za tijesnu saradnju izmedju crkvenih i političkih vlasti u Istri. Time će se ostvariti duh fašističko-vatikanškog konkordata, to jest ujediniti će se u duši istarskog pučanstva, specijalno seljačkog religiozni osjećaj s osjećajem ljubavi prema »velikoj, zajedničkoj domovini Italiji«.

Ovakvo piše o tom sastanku fašistička štampa, a mi smo to samo preveli iz te štampe.

O značenju sastanka rečeno je tek nekoliko općenitih rečenica, ali i te su dovoljno jasne, da se prozre u namjere i želje fašizma. Fašistički prvaci žele s vrhovnim crkvenim ličnostima da uspostave kontakt i privedu ih na saradnju na terenu talijanske asimilacije našeg naroda.

Mi još neznamo koliko će Fogar biti otporan na ovu novu fašističku ofenzivu. Njegov otpor bez sumnje uvelike umanjuje držanje i presiranje Sirottijeva, a i to što je porečki biskup dosta slab.

Prema pisanju fašističke štampe izgleda, da su sve stvari izmedju crkve i fašizma u Istri, na tom sastanku iskreno rasčišćene na živo zadovoljstvo (con viva soddisfazione) fašističkih prvaka. »Corriere istriano« kaže, da će i istarsko pučanstvo (!) sigurno sa zadovoljstvom (?) primiti ovaj novi odnos na znanje, jer se time u crkvenom i političkom životu Istre otvara nova stranica.

I mi se bojimo, da se tim sastankom otvara u životu našeg naroda u Julijskoj Krajini nova stranica, nova bolna stranica....

SLOVENSKE „ŠMARNICE“ NE DAJU FAŠISTIMA MIRA

Trst, maja 1932. — Fašistička štampa nastavlja kampanju protiv slovenske i hrvatske riječi u crkvama. Tako je »Piccolo« od 26 aprila donio članak u kojem se osvrće na slovenske molitve s obzirom na majske pobožnosti. Taj list kaže medju ostalim: Do koji dan započet će u svim crkvama dnevni blagoslovi s recitiranjem litanija Majci božjoj i pjevanjem. Dok se u čitavom ostalom katoličkom svijetu litanije mole na latinskom jeziku, u ovim se krajevima, zaslugom negdašnjih slavenskih biskupa, koji su prokrišćarili slavenski jezik u crkvu, litanije mole na tuđem jeziku ne samo u seoskim crkvama, nego čak i u predgrađima Trsta. Samo u slavenskom jeziku mole se litanije čak i u Barkovlju, te u Sv. Ivanu, U Škedinju i u Sv. Jakovu drže se odijeljene funkcije, posebno na latinskom jeziku, a posebno na slavenskom. U kraškim selima mole se litanije samo slavenski. Zašto se litanije ne mole latinski i isključivo latinski, u jeziku Rimske Crkve, kao što se to čini u čitavom katoličkom svijetu? Kad se služe latinske mise, »Tantum Ergo«, »Te Deum«, zašto se ne bi i litanije latinski molile? Rezultat te prakse je jasan: time se odbijaju od crkve oni vjernici, koji ne razumiju slavenski. O tome može da se uvjeri svako ko prisustvuje tim slavenskim obredima u crkvama.

fašizmu. To se u dopisu naglašava na dva mjesta. To je činjenica od naročitog interesa, pa zato »Popolo« u zagrebačkom dopisu na tome izričito insistira.

Medjutim pisanje »Istre« toliko zabrinjuje »Popolo« pa se osvrće na nju i u uvodnom članku u istom broju. U uvodniku kaže »Popolo« da ga postojanje »Istre« i osnivanje »Istrian Word-a« ne zabrinjuje, ali interesuje ga, i ponavlja u svoje ime pitanje svog zagrebačkog dopisnika onima, koji to moraju znati »kako to, da su preko granice informirani tako minuciozno o događajima u Julijskoj Krajini, čak i o onima, koje fašisti ljubomorno sakrivaaju«.

Interesantno, doista, Laska nam to u neku ruku, a s druge strane nas opet čudi »Popolova« zabrinutost zbog naše vrlo dobre informacione službe. Mi u tom pogledu ne činimo neke misteriozne napore, nego radimo čisto žurnalistički. S malo dobre volje iz Julijske Krajine može da se dobije dnevno toliko vijesti, koliko je potrebno da se napuni jedan čitav list, a sve te vijesti mogu da su interesantne jedino zaslugom fašizma. Kad bi fašizam postupao s našim narodom drugačije, kad bi pri-

izgleda kao da su pripremljeni baš zato, da se odbiju od crkve oni, koji ne poznaju slavenski. Već je dvanaest godina otkako živimo u talijanskoj državi, kaže »Piccolo«, ali po onome što se vidi u crkvama, počam od tršćanskih pregrada pa do granice, dobiva se utisak kao da se nalazimo u potpunoj Jugoslaviji. Prilike su to, koje su stvorili slavenski biskupi nametnuti od Austrije po smrti biskupa Leonardisa od godine 1821 do 1918. I to sve u Italiji! Izgleda nevjerovatno!

Tako mudruje »Il Piccolo«. Mi na ovo ne bismo imali šta da kažemo nego da unesemo i ovaj dokument u arhiv onih dokumenata, koji svjedoče.

Ali prije moramo ipak da upozorimo na logiku, kojom »Piccolo« tretira stvar, Slavenske molitve odbijaju od crkve oni koji slavenski ne razumiju. Treba zato latinski moliti. Što će onda nastati, koliko će onda vjernika razumjeti molitve? Nije li veći broj onih, koji će u tom slučaju biti prikraćeni? A na koncu i sami Talijani, koji bježe iz crkve zato, jer ne razumiju slavenski, razumiju li oni latinski? Na koncu da napomenemo, da je ova velika »Piccolova« uzbuna zbog naših molitava u crkvama pretjerana, jer je još mali broj crkava, iz kojih naš jezik nije sasvim istjeran.

like u našoj domovini bile drugačije. »Popolo« ne bi trebao da se zabrinjuje za dobar fašistički glas.

Napisali smo ovo ne zato, da činimo reklamu našem listu, jer dobroj stvari ne treba reklame, ma da živimo u vremenu reklame. Htjeli smo samo da upozorimo naše čitatelje na nekoje činjenice, koje će na njih djelovati tako, da će još više zavoljeti ovaj naš i njihov list. Svi treba da se okupimo oko »Istre«, da je pomažemo svim silama, da je održimo i ojačamo, kako bi bila sposobnija za nove borbe koje je čekaju. Onako, kako smo u našoj užoj domovini Julijskoj Krajini znali da pomažemo i podupiremo na desetke listova i da ih uzdržavamo, dok ih nije fašizam posebnim zakonima obustavio, tako moramo sada u emigraciji, da pokažemo našu svijest, našu političku zrelost i shvaćanje za vitalne narodne potrebe. Našem neprijatelju fašizmu za ljubav ne smijemo dozvoliti da Istra propadne. Promislite samo jedno: ko bi se najviše veselio, kad bi jednog dana morao naš list da prestane izlaziti? Na pitanje da li biste to dozvolili, mi znamo već vaš odgovor: Ne, nikada!

Fašizam i naš list

slava contro l'Italia. Particolarmente violenta per le istituzioni e le persone che reggono la cosa pubblica in Italia è la stampa dei cosiddetti »emigrati« della Venezia Giulia, tra cui, in primo luogo, il libello croato »Istra«, di Zagabria. Codesto sconcio libello consta ogni settimana quattro delle sei pagine di cui è composto alle cose nostre, ed è strano, come esso sia, sotto forma di corrispondenza dalla Venezia Giulia, informato su cose e persone — a parte, s'intende, le esagerazioni o le indegne invenzioni — anche le meno note tra noi.

Lungi dal considerare seriamente codesto giornaluncolo croato-sloveno, che nel suo ultimo numero, si compiace, tra l'altro, di essere seguito con attenzione dal »Popolo di Trieste«, non vorremmo peraltro lasciar passare inosservata a chi di dovere il fatto che riesce per vero strano come esso sia informato delle cose nostre, anche nei più minuti particolari. Ho voluto insistere su questo dettaglio, che non mi sembra privo d'interesse.

A questo bilioso libello dei cosiddetti »emigrati«, violento quanto mai nella forma e nella sostanza, si aggiunse ora uno altrettanto velenoso e probabilmente più pericoloso del primo, perché pubblicato nella città di »Union City«, negli Stati Uniti, in lingua inglese. E-

tetti per l'Istria nobilissima e naturalmente nostra, si fanno ora accompagnare in sordina da un giornaluncolo che si stampa in America presso una comunità di emigrati. Cose che non ci turbano. Ma c'interessa e facciamo senz'altro nostra la precisa domanda che il nostro corrispondente pone a chi di dovere: come mai si è, oltre confine informati tanto minutamente di alcuni fatti di casa nostra, anche dei più gelosamente riservati?

Tršćanski »Il Popolo di Trieste« u svom broju od 21. aprila osvrće se na naš list u dopisu iz Zagreba, a posebno opet u uvodniku. Donosimo gornja dva vrlo interesantna odlomka iz tih dvaju članaka.

PLAČ I UZDISANJE BIJEDNIKA

Plomin-Kršan, aprila 1932. — Ovdje je umro veleposjednik i trgovac Tonetti sa pridjevkom »Fiorini«. On i njegov pokojni otac bili su više godina načelnici plominske općine. Tako su više godina imali kod općine u svojim rukama »sukno i škare«, kojima su dobro krojili sebi. Na taj način došli su do velikog posjeda bolje zemlje, što su uzurpirali općini uz malu ili nikakvu cijenu. Osim toga bavili su se trgovinom. Seljacima davali su životne namirnice i male zajmove sa plaćanjem visokih lihvarskih kamata. To je bio uzrok, da je mnogo seljaka izgubilo svoj posjed i slobodu, pa su postali kmetovi ili koloni tih lihvara. Još dok je živio zadnji gospodar Tonetti životvorili su naši ljudi kao kmetovi nekako. Ali čim je umro Tonetti, naslijedio ga je njegov nećak iz Mletaka. Čim je on dobio vlast u svoje ruke nemilosrdno je počeo progoniti naše ljude. Gole, bose i gladne bez kuće i pokućstva bacio na prosljački štap i put. Ti bijednici plaču, uzdišu i očajavaju, jer ne znadu kuda će ni kamo će. Na onu zemlju, što su oni godinama i godinama radili, naselio je taj naduti i bezdušni Mlečanin ljude Talijane iz starih pokrajina, a naše, jer su Jugoslaveni, bacio na put. Ove je godine i kod nas bila duga i čija zima. Od prevelike studeni usahnule su smokve, masline i loze na nekojim mjestima. Pšenica je rijetka i slaba, jer ju je led ubio. Tko je prerano posadio krumpir izgubio je sjeme, jer se sledio i sagnjio u zemlju. Ima obitelji, koje nisu imale krumpira ni za sjeme prošle godine, pa ga ove godine ne mogu sadići, jer nemaju novaca ni za sjeme. Vино je po ništa. Ne možeš ga prodati. Zadržade nikakve. U tunelu za isušivanje Čepičkog jezera radi samo nekoliko naših ljudi. Tunel se radi već četiri godine. Voda bi uticala u Plominski zaljev. Bijeda je tako velika, da ju ne možemo usporediti sa onom iz svjetskog rata.

KATASTROFA RIJEKE I — PENZIONERI

Parobrodarsko društvo »Adria« zbog finansijskih poteškoća ne će više isplaćivati penzijske

Rijeka, aprila 1932. — Parobrodarsko društvo »Adria« na Rijeci odlučilo je, prema pisanju riječke »Vedette«, da suspendira isplatu mirovina svim svojim penzionerima bez razlike. Kao razlog za ovu odluku navodi se, da penzijski fond društva nije više u stanju da udovoljava svojim obvezama, jer su događaji posljednjih godina totalno oslabili kapacitet fonda.

Odlukom »Adrie«, da ne isplaćuje penzijske bilo bi pogodjeno oko 120 riječkih obitelji, jer ih toliko uživa mirovine. Taj je broj međutim mnogo veći, jer tu nisu uračunati Adrijini penzioneri jugoslovenski državljani tako, da ukupan broj premašuje oko dvjesto penzionera.

Kao što je i shvatljivo, kod svih je penzionera na ovu odluku nastalo zaprepaštenje. Penzioneri su odmah održali sastanak i uputili svoj protest talijanskom ministru saobraćaja, a kako saznajemo čak i pretsjedniku vlade Mussoliniju, žaleći se na postupak »Adrie«. U brzojavu su tražili penzioneri da vlast intervenira u korist penzionera, a ujedno su zamolili da se pitanje penzija za namještenike, koji su sada još aktivni, uredi i bezuvjetno osigura.

U isto vrijeme su otputovali u Rim pretstavnik fašističke federacije pomoraca da lično interveniraju u ovoj dosta neugodnoj stvari, koja je već nekoliko dana glavni predmet razgovora svih društvenih slojeva na Rijeci. Posve naravno, da se ne šteti i s kritikama jer, kako smo već spomenuli, stotine riječkih obitelji živi od mirovina »Adrie«, a isto toliko broj namještenika, koji već desetinama godina služe kod »Adrie« opravdano se boje, što će i s njima biti, i da li su njihove teško stečene mirovine osigurane.

Kako se iz Trsta saznaje, svi kaptani i strojari bivšeg Tršćanskog Lloydja, koji je poznatom fuzijom u novo parobrodarsko društvo »Italia« likvidiran, dobili otkaze bez ikakvog prava na mirovinu ili otštetu. Sav personal Lloydja primljen je u službu novog društva i to ne stalno kao mjesečno plaćeni činovnici i namještenici, već kao dnevničari uz opasku da u slučaju eventualnih redukcija nemaju prava na otporninu.

DETALJI SA GRANICE

Pojave koje ne idu u prilog uklanjanja suprotnosti i nezadovoljstva.

Pula, aprila 1932. — Prošle je sedmice zabilježen u talijanskoj štampi slučaj nekog navodnog Ante Francetića, Jugoslavena iz Drenove kod Roke, koji je, navodno, od jugoslavenskih vojnih vlasti povučen na otsluženje vojnog roka. Taj Francetić je, prema pisanju riječke »Vedette« d'Italia« optirao za Italiju i primljen u italijansko državništvo usprkos toga što se ga i po međunarodnim propisima, kao i po specijalnim ugovorima između Jugoslavije i Italije nije moglo primiti u podanstvo Italije. Tome se protivi na kraju i tekst samog sporazuma Jugoslavije s Italijom (sporazum o državljanstvu), čiji drugi član glasi, da se u državljanstvo mogu primiti samo ona lica koja govore istim jezikom i iste su rase one države čije državljanstvo hoće da prime. Stvar je dakle sasvim jasna i po njoj je Ante Francetić, jugoslaven iz jugoslavenske Drenove dužan poput svih ostalih jugoslavenskih državljana da u Jugoslaviji otслужи svoj vojni rok. Slučaj ovog Francetića bio je u italijanskoj štampi nepravilno prikazan i protumačen kao da je on tobože, što po ničemu ne stoji, italijanski državljani. Toliko o slučaju Ante Francetića.

A sad ćemo iznijeti nekoliko konkretnih činjenica o talijanskim postupcima s jugoslovenskim državljanima.

Ovdje u Puli u ovdjašnjem zatvoru nalaze se tri jugoslavenska državljana, koji su nepravilno prisiljeni da služe italijansku vojsku. Zovu se: Ivan Lovrin iz Matulja, star 20 godina, Ivan Juretić iz Matulja star 20 godina i Josip Mrzljak iz Sušaka star 20 godina (već otpremljen u 16. puk u Cace). Ovi su spomenuti jugoslavenski državljani bili prošle godine pregledani od jugosl. vojne komisije u Sušaku i pošto su pronađeni sposobni za vojnu službu, imali su u maju ove godine da se prijave svojim pukovima na otsluženje vojnog roka. Sada su međutim od italijanskih vlasti zatvoreni i prisilno otpremljeni u italijansku vojsku. U Puli nalazi se u zatvoru i Viktor Čulinović, jug. državljani, koji je svoj vojni rok u Jugoslaviji već ot služio i koji se na Rijeku vratio 17. aprila o. g. On je odmah na mostu uhapšen i otpremljen u Pulu s time da ga opet prisilno uvrste u italijansku vojsku.

Spomenuti su mladići imali sva potrebna uvjerenja i dokaze da su jug. državljani i u stvari jugoslavenski vojnici. Oni su sve te dokumente prikazali riječkom »Ufficio di Leva«, ali su i uprkos toga prisiljeni da se na vlastiti trošak upute u Pulu i tamo stave na raspolaganje italijanskim vojnim vlastima.

Ove pojave su malo čudne i one ne idu u prilog uklanjanja međunarodnih suprotnosti i nezadovoljstva, pa bi u obostranom interesu bilo poželjno da prestanu.

BORBA KRIOMČARA S FINANCIMA

Rijeka, maja 1932. — Kriomčarenje iz riječke zone sve se više razvija. Ni kazne, ni globe, ni zatvori ne mogu da spriječe kriomčarenje. Narod je siromašan, gladan bez ikakve zarade i mogućnosti zarade, pa se upušta u tu opasnu djelatnost, da dodje bar do nekog zasluška i kruha. Financi na granici slobodne zone love dnevno po nekoliko osoba, koje kriomčare. U većini slučajeva radi se o malenkostima, o kilogramu kave ili šećera i slično. U kraju Sušici kod Mošćenice došlo je prošlih dana do jednog dramatskog hapšenja kriomčara. S mora je dolazila jedna ladja s više ljudi. Finansijski podoficir s patrolom opazio je tu ladju i čekao da se ljudi iskrcaju. Kad su se iskrcali i uputili s nekim paketima putem, financi su skočili pred njih. Između financijera i tih ljudi došlo je do tučnjave. Financijeri su bili oružani, a kriomčari su imali štapove. Kad su kriomčari vidjeli, da bi na povike mogli doći još i drugi financijeri nagnali su u bijeg. Tek jedan među njima bio je uhapšen. Zove se Načinović Franjo, a rodom je iz Kozljaka kod Plomin. Sad je trebao uhapšiti i one druge kriomčare, koji su uspjeli da izmlate fin-

nancijere i da pobjegnu. Avizirana je komanda na Rijeci, odakle je došao jedan tenente s četom momaka. On je pretražio svu okolicu Mošćenice. Poslije dugog traženja otkrivena je u šumi blizu Sušici jedna mala kućica, vlasništvo Antona Markovića, i doznalo se je, da se tri kriomčara kriju u toj kućici. Vojska financijera pod komandom tenenta Capizzia navalila je na kućicu, zaokružila je i najkrušniji su provalili unutra, gdje su ulovili Angela Božićkovića, Marija Moršića i Emilija Jurašića. Svi su iz Kozljaka kod Plomina. Kasnije je uhapšen još i Anton Marković, te sedam ljudi, koji su, navodno, bili s njima u vezi.

Fašistička štampa piše o ovom slučaju opširno i naglasuje kako su kriomčari, kad su došli u sukob s financima, čim su se bili iskrcali, pobjegli, »ma da su bili oružani štapovima«. Naravno je slavljen tenente financijera, koji je junački sa svojim momcima navalio na kućicu u šumi i zarobio opasne kriomčare. Interesantno je, da su svi ti kriomčari (pet kriomčara i sedam osoba s njima u vezi) uhapšeni i da se je čitava ta borba vodila radi 45 kg kave i 20 kg šećera... Toliko je naime robe nadje- no na mjestu prve borbe s financijerima.

LOVRANSKI ŽUPNIK ODLIKOVAN ZA FAŠISTIČKE ZASLUGE.

Lovran, maja 1932. — Lovranski župnik Don Carmelo di Natale dobio je ovih dana naslov »Cavaliere della corona d'Italia«. Taj je naslov bio podijeljen prigodom jedne od posljednjih fašističkih svečanosti (valjda za »Natale di Roma«) mnogim »zaslužnim«, kako se to kaže, građanima Italije. Prema izvještajima u fašističkoj štampi izgleda, da je ovih dana došla Italija desetak hiljada novih kavalijera ili viteza. Riječka »Vedetta d'Italia« piše da je lovranski pop di Natale dobio to odlikovanje za to, jer je zaslužan za širenje talijanstva u ovim krajevima. On je fašista od 1921 godine, a bavio se je organizovanjem Balilla. Ali uza sve to, kaže »Vedetta« on je bio i dobar svećenik.

OSUDE ZBOG POKUŠANOG BIJEGA PREKO GRANICE.

Rijeka, maja 1932. — Riječka je pretura donijela slijedeće osude zbog pokušnog bijega preko granice, koji su karabinjeri spriječili: Miho Tenčić Jurjev, star 23 godine, osuđen je na 3 mjeseca zatvora i 2000 lira globe, Anton Fiuman Nikolin, star 41 godinu, osuđen je na 3 mjeseca zatvora i 2000 lira globe, Josip Vidić Ivanov naprotiv bio je riješen, jer je dokazao, da nije kanjo bježati preko granice, kad je bio uhapšen u blizini mlina Žakali, nego je samo šetao onuda, besposlen. On je došao iz Labina na Rijeku i tražio je posla.

KRIOMČARENJE U GORIČKOJ.

Gorica, maja 1932. — Pred goričkim tribunalom odgovarao je prošlih dana Karlo Lukančić, star 26 godina, jugoslavenski državljani iz Hotederšice, optužen da je prenio iz Jugoslavije u Italiju manju količinu kave i duhana. Osuđen je na tri mjeseca zatvora i globu od 500 dinara.

VELIKE PRONEVJERBE FAŠISTIČKIH PRVAKA U ISTRI.

Pazin, maja 1932. — Glasoviti Bruno Camus nije još likvidiran sasvim. Od prvog fašističkog čovjeka on je pao na stepen politički sumnjivog i srozao se je sasvim u karijeri, a sad ispituju račune, koje je on za vrijeme svojeg upravljanja opčinom vodio. Među ostalim nekorektnostima ustanovljeno je, da je među troškovima bila unesena svota za gradnju jedne škole u blizini Berma. Međutim ta škola nije bila nikada sagrađena....

DUŠEVNO IN TELESNO BOLAN SE JE VRNIO IZ JEČE

Komen, aprila 1932. Pred približno dvema letama je bil obsojen vsled protidržavnog delovanja Godnič Franc (Mežnariev) na 1 in pol leta težke ječe. Vsled zlostavljenja je v ječi zbolel. Ko so ga odpustili, se je domov vrnil ves otečen in duševno bolan, kjer živi še sedaj, vendar nesposoben za resno delo.

MISTERIJOZAN NAPADAJ NA SELJAKA IZ PAZINSTINE.

Pazin, maja 1932. — Nekd dan bio je u Pazinu selam, na koji je došlo mnogo seljaka iz okolice, da makar i uz najniže cijene prodaju sve ono što mogu, da si kupe koru kruha. Tako je u Pazin došao i seljak Ivan Sloković iz Slokovića. Kad se je vraćao iz Pazina kući i nije bio baš daleko od kuće, bio je napadnut od nepoznatog lica iz zasjede hitcem iz puške i ostao je na cesti teško ranjen u ledja. Našli su ga svega u krvi nekoji suseliani. Odnijeli ga kući, a drugi dan je bio prevezen po nalogu liječnika u puljsku bolnicu, ali nema nade, da će ostati na životu. Napadač je bio sakriven u grmlju i nestao je bez traga. Uzroci napadaja nisu poznati, ali interesantno je, da napadač nije Slokoviću uzео novaca, koje je nosio sobom. Sumnja se, da je napadač političke naravi.

ITALIJANSKI KARABINJERI LOVE JEDNOG ISTARSKOG LOPOVA ČETRNAEST GODINA.

Pula, maja 1932. — Zadnjih dana aprila karabinjeri su uhvatili Martina Grubišića, starog 41 godinu, kojeg su tjerali i tražili

od 1918 dalje i za kojim je bilo izdano 8 tjerica. On je stalno živio i djelovao u južnoj Istri, najviše u kraju između Zminja i Barbana. Nekoliko puta sreo se je s karabinjerima, ali je uvijek uspio da ih suzbije, nikad se nije pustio uloviti, nego bi navalio na njih i ako ih je bilo desetak, a on sam. Ispočetka je radio s još nekoliko sličnih sebi, imao je svoju lopovsku organizaciju, ali u posljednje vrijeme je ostao sam. Sad je ulovljen. Našao ga je marešijalo karabinjera u Zminju Gargiuoli, koji je obilazio kraj s četom karabinjera, a s njima je bio i žminjski podeštat Pirani. Prije nego su uspjeli da ga vežu bilo je velike borbe, Grubišić se je oborio na sve njih zajedno i nekoliko ih je nagrizao u hrvanju. Tako je ugrizao za ruku i podeštata žminjskog Pirania. Na koncu je ipak bio čvrsto vezan, odnesen u Zminj, a odatle je prevezen u puljske zatvore. Italijanska štampa piše o tom slučaju na veliko i veliča junačke karabinjere, koji su se opet pokazali ovim svojim činom time što su uspjeli uhapsiti lopova, kojeg četrnaest godina traže. (!) Doista, herojstvo i karabinjeska spremnost! A nije južna Istra ni Sardinija ni Korzika, naseljena je, šume su male, a podzemnih jama i nema mnogo... I četrnaest godina nije malo... Svakako mnogo je lakše doći u kuću nekog nepodudnog »soverziva«, napraviti mu premetačinu, vezati ga, eventualno i njegovu ženu, premlatiti ga itd.

PUČANSTVO ISTRE PREMA POSLJEDNJOJ STATISTICI.

Pula, februara 1932. U službenom listu »Gazzetta Ufficiale« br. 92 od 20 aprila 1932 izišli su brojevi o pučanstvu u Italiji prema statistici od 21 aprila 1932. Iz te opće statistike vadimo one brojeve, koji se odnose na pokrajinu puljsku, to jest na Istru bez Liburnije. Brojevi u zagradama označuju broj onih stanovnika, koji u spomenutoj općini stanuju, to jest koji su stvarno tamo, dok onaj prvi broj označuje sve pripadnike općine bez obzira gdje se oni nalaze.

Labin pripadnika općine 15.467 (prisutnih u općini 14.876), Tinjan 4068 (4038), Barban 5171 (5009), Boljun 3719 (3618), Buje 7377 (7318), Kanfanar 4044 (3913), Kopar 12.644 (13.555), Cres 7783 (7196), Novigrad 2468 (2443), Vodnjan 11.198 (10.954), Herpelje-Kozina 2365 (2346), Plomin 4703 (4357), Zminj 5912 (5766), Grožnjan 3916 (3905), Izola 9407 (9322), Lanišće 3331 (3049), Veliki Lošinj 2137 (2081), Mali Lošinj 6958 (6886), Marežice 3282 (3228), Motovun 6596 (6556), Nerezine 1929 (1722), Vrsar 5624 (5538), Osor 1078 (970), Poreč 12.557 (12.607), Buzet 9986 (9536), Piran 15.475 (14.857), Pazin 19.126 (19.146), Pula 56.308 (55.559), Oprtalj 5692 (5561), Rovinj 10.084 (10.170), Roč 2646 (2647), Svetvinčenat 3342 (3264), Umag 6883 (6749), Sušnjevića 2240 (2041), Bale 2663 (2649), Brtonigla 3191 (3172), Dekani 6831 (6632), Višnjan 5141 (4988), Vižinada 4967 (4730), Šmarje pri Kopru 4651 (4569).

U čitavoj puljskoj pokrajini bilo je prema ovoj statistici na dan 21. aprila 1931. 202.080 (297.526) stanovnika.

PREBIVALSTVO GORIŠKE POKRAJINE

Gorica, maja 1932. »Gazzetta Ufficiale« je priobčila rezultate lanskega ljudskega štetja. V goriški pokrajini je bilo na dan ljudske šteta pristojnih (prvo število) in navzočih (drugo število) v občinah prebivalcev:

Aldovščina 6811 - 6512, Breginj 2893 - 1897, Kal 2433 - 2177, Kanal 4368 - 4117, Kobard 6420 - 7160, Kopriva 4564 - 4359, Dobrova 2137 - 2099, Črniče 2916 - 2842, Cepovan 3025 - 3020, Čerkno 7408 - 7624, Komen 5159 - 4819, Krmun 7569 - 8227, Dolnje 2458 - 2403, Fara 2191 - 2091, Grga 3073 - 2976, Gorica 50745 - 49239, Grahovo 3813 - 3722, Gradiška 5326 - 5209, Idrija 10604 - 10629, Mariano 1791 - 1740, Miren 2877 - 2831, Črni vrh 3135 - 3068, Dornberg 4491 - 4213, Opatje selo 2862 - 2329, Bovec 4356 - 4731, Renče 3449 - 3243, Ribenberg 3708 - 3488, Romans 4371 - 4213, Zagrad 2205 - 2131, Anbovo 2985 - 2881, Šempas 2857 - 2797, Stanič 2080 - 1995, Kojsko 5908 - 5693, Sv. Križ 3194 - 2857, Sv. Lucija 5433 - 5385, Št. Vid 2578 - 2547, Soča

1078 - 1012, Trnovo 1424 - 1385, Temnica 1577 - 1420, Tolmin 6799 - 6884, Vipava 5770 - 5737, Col 2034 - 2010.

Skupno pristojnih 210.441, navzočih 205 tisoč 823.

3:4b.9eru ndm eru ndm erub ndm é

NOVI PODEŠTAT V IDRJI IN NOVI OBČINSKI SOSVET V VIPAVI.

Trst, maja 1932. Za novega podeštata v Idriji je bil imenovan inženir Emanuele Ricci, italijanski list mu pojeio glorio, češ, da je dober gospodar, ki bo znal pravilno upravljati občinske, zlasti pa finančne posle, tako da bo idrijsko prebivalstvo z njim gotovo zadovoljno.

Goriški prefekt Tiengo je imenoval za člane občinskega sosveta v Vipavi dr. A. Delpina, M. Simonettija, A. Capelaria, K. Ferjančiča, Tomažiča in Lavrenčiča.

Občinski načelnik Zani je takoj sklical sejo in obrazložil imenovanje v sosvet s potrebo intenzivnega dela ob meji domovine.

KRČKI TALIJANI U PULI NA SKUPŠTINI

Pula, maja 1932. — U Puli ima mala kolonija talijanskih državljana optiraca s Krka, koji su većinom bili od prije rata na radu i stalnom obitavanju u Puli. Vole ipak da se zovu »profughi di Veglia«, pa imaju čak i svoje društvo »Gruppo profughi di Veglia«. U nedjelju 24 aprila ti »profughi« s Krka, koje nije niko s Krka tjerao, imali su u Puli svoju skupštinu. Predsjednik društva dr. Scomersi (?) održao je jedan vatreni govor, u kojem je rekao, da Krk zajedno s Dalmacijom čeka oslobođenje i pripojenje majci Italiji (!). Cavaliere Adelman održao je govor, u kojem je naglasio, da bi bilo već vrijeme, da se svi Krčani nastanjeni u Puli upišu u društvo. Do sada, naime, ima malo interesovanja za organizaciju, u njoj je malo članova i rijetki su oni, koji se za nju zalažu....

SMRT RODOLJUBKINJE.

Idrija, maja 1932. V Idriji je preminula ga. Josipina Dežela, trgovka in posestnica, po kratki, a težki bolezi. Pokojna je bila znana rodoljubinja in daleč naokrug je slovela kot dobra gospodinja in vzorna mati, ki je vzgojila tri sinove in tri hčerke v narodnem duhu. Pogreb pokojne se bo vršil v petek ob 17. v Idriji. Bodi pokojnici ohranjen blag spomin, preostalim pa naše sožalje!

ITALIJANSKA ŠOLA IN »TUJERODCI« NA GORIŠKEM

Gorica, maja 1932. Šolski skrbnik v Juljski Krajini prof. Mondino je bil pred kratkim na inspeksijskem potovanju v goriški pokrajini. Ogledal si je vse šole, pa tudi azile znane poitalijancemvalne družbe »Italia Redenta«, ki deluje pod pokroviteljstvom same vojvodine D' Aosta. Nadziral je tudi pouk slovenske dece in je učiteljskim zborom izrekol pohvalo za njihovo šovinistično prizadevanje, da bi slovensko dečo čim prej poitalijančili in čim bolj pofašistili.

Po mnenju italijanskega tiska je goriško šolsko okrožje zelo važno že zaradi svojega zemljepisnega položaja. Gorška okolica gravitira v mesto, odkoder se odpira pot v sosedno Furlanijo in proti morju. Znani so predvojni boji med italijanskim in slovenskim elementom, ki se je moral boriti toliko bolj zaradi te okoliščine. Sedaj pa je položaj za poitalijančevanje slovenske dece le še toliko lažji. Italijanska šola na vso moč asimilira »tujerodce« in v bodoče bo ljudski dotok iz okolišnih dolin in brd služil le še utrjevanju italijanstva v Gorici.

Zanimivi so podatki, ki so jih ob tej priliki objavili laški listi: Goriško šolsko okrožje se deli na 10 didaktičnih okrajev s središči v Ajdovščini, Komnu, Krmini, Gorici, Gradiški, Mirnu, Šempasu, Šmartnem, Kojskem in v Vipavi in obsega 28 občin s 150 šolskimi središči. V 812 razredih je okrog 22.000 šolskih otrok, ki jih vzgaja okrog 500 učiteljev in učiteljic. Na ozemlju gorškega šolskega okrožja je obnem 48 azilov družbe »Italia Redenta« s 3000 otroci.

UMRL UČITELJ JOSIP MALALAN

Gorica, aprila 1932. Pred približno tremi tedni je umrl na Gorjanskem učitelj Josip Malalan. Sužboval je v raznih krajih naše domovine, konečno pa je bil lani premeščen v notranjost Italije. V tujni je zbolel, odkoder se je bolan vrnil na svoj dom, kjer pa je žal podlegel zavrtni bolezn. Zapušča ženo in nedoletno kćerko.

ŽIVLJENJE NA GORJANSKEM.

Gorjansko, (Goriška), aprila 1932. V letošnjem šolskem letu sta nas zapustili obe naši dolgoletni učiteljici Stipančič in Slokar. Premešteni sta v notranjost države. Sedaj podučujeta na šoli učitelj in ena učiteljica, ki pa sta oba Laha, ki ne razumeta besedice našega jezika. Da pa bi se naše ljudstvo čim hitreje poitalijančilo so ustanovili šolo na Biljah v Klancu. Ljudstvo živi kot povsod v tej deželi, v bedi in pomanjkanju, kmetije so prezadolžene, vendar se jih upniki ne upajo pogatati na dražbo, ker nimajo cene. V vasi pašuje še vedno zloglasni gostilničar Sepla, ki ni samo konfident fašistov nego tudi voditelj napadov na naše ljudi.

UMRO JE FAŠISTIČKI SEKRETAR U PODBRDU.

Gorica, maja 1932. U Vidmu je povodom jedne operacije umro Ettore Orlando, politički sekretar fašja u Podbrdu na granici. Novine ga po smrti slave kao zaslužnog za fašizam i za Italiju u onom kraju. Bio je poznat kao gorljivi fašista i nije prezao pred nikakvim sredstvima da provede u onoj čisto slavenskoj zoni namjere i naredbe viših fašističkih instanca.

NEZAHVALAN POSAO FAŠISTIČKIH UČITELJA U JULIJSKOJ KRAJINI.

Kopar, maja 1932. — Ovih dana obilazi istarske osnovne škole školski provoditelj za čitavu Julijsku Krajinu Mondino. U selima kamo dodje spremaju mu se dočeci i drže se govori. U Šmarju kod Kopra je općinski komesar u pozdravnom govoru pred Mondinom rekao, da je posao, koji vrše fašistički učitelji u slavenskim zonama veoma nezahvalan, jer narod protiv njih vječito huškaju slavenski hušakči.

ISPLATE TALIJANSKIH OTŠTETA

Sušački »Novi list« piše: Pitanje otšteta počinjenih po talijanskim okupacionim četama za vrijeme okupacije. Još do danas nije riješeno, iako je od onda prošlo 12 godina. U pitanju su otštete za provale i pljačke provedene na Rijeci, Sušaku i Grobnitini.

Nadalje nisu isplaćene, štoviše ni raspravljene, otštete roditeljima i svojiti onih, koji su nedužno stradali i svojim životom platili postupak talijanskih okupatorskih četa. U čitavom okupacionom kraju, računajući ovamo Sloveniju, dalmatinsko i hrvatsko primorje, bilo je oko 45 smrtnih slučajeva. U samoj Grobnitini i Sušaku bilo je 6 ubijenih. Tu su stradali hraniloci obitelji, djeca i to većinom sirotinja. Talijanske okupacije čete imale su zadaću da štite i podržavaju red, a ne da ubijaju nedužne građane. Dužnost je, da se te obitelji nedužno stradalih barem materijalno otštete. Čudimo se, što talijanska vlada nije ovakove otštete među prvima isplatila i time onoj sirotinji barem u materijalnom pogledu donekle boli ublažila. Kad bi kojim slučajem naše čete, ili bilo koje druge, na talijanskom teritoriju počinile takva šteta, zahtijevala bi Italija, da se plate otštete u najkraćem roku, a evo ovdje prošlo je već 12 godina i to pitanje nije još ni sada riješeno.

DRAGE CIGARE IN CIGARETE.

Gorica, maja 1932. Dne 14. lara t. l. so prišli finačni stražnici ob črnovrški meji 40-letnega Jakoba Logaria iz Hote-drišce v Jugoslaviji. Pri njem so našli tri cigare in 53 cigarete. Odpeljali so ga v goriske zapore, kjer je čakal na raspravo do 23. aprila. Obsojen je bil na globo 350 lir, ki pa je že poravnana s preiskovalnim zaporom. Zato je bil Logar takoj izpuščen na svobodo.

DAVKI NISO SE DOVOLJ VELIKI...

Trst, maja 1932. Tržački pokrajinski upravni svet je nekaterim občinam na Krasu okrog Postojne in Tržica dovolil, da uvede nove tarife družinskog davka. Z uvedbo novih tarif so v zvezi tudi občinske doklade, ki znašajo po 10 do 20 posto tega davka. Te doklade bodo uvedle občine Vreme pri Divači, Devin-Nabrežina, Št. Peter na Krasu, Slavina in Doberdob.

MESTO MUČENIKA DEKANA NEMCA SE VEDNO NEZASEDENO.

Komen, aprila 1932. Vsem nam je še v globokem spominu veličasten pogreb našega nepozabnega gospoda dekana Nemca, ki so ga fašisti in polic. organi v Gorici na kvesturi, ko so ga zasliševali, pretepali in mučili, in ki je vsled zadobitjenih poškodb umrl. Njegovo mesto je še vedno nezasedeno, vse posle v župniji opravlja sedaj naš priljubljen katehet g. Pibor.

NA FAŠISTIČNO LETOVIŠČE.

Gorica, maja 1932. Na goriški prefekturi se je vršilo posvetovanje o organizaciji letošnjih fašističnih kolonij. Sestanaka se je udeležil poleg prefekta fašistični tajnik Avvenanti, nadalje predstavniki šolskih oblastev in društva »Italia Redenta« ki vzdržuje otroške vrtce. Sklenjeno je bilo da fašistični tajnik v vsaki občini sestavi seznam šolskih otrok, ki jih bodo poslali na letovišče k morju ali v gore. Na letovišče pojdejo le otroci, ki so se izkazali za zanesljive »mlade fašiste«.

KSVERIJ KAMENŠEK SE ČAKA.

Gorica, maja 1932. Že nad eno leto se nahaja v sloviti rimski ječi »Regina Coeli« Ksaverij Kamenšek, bivši pilot v italijanski armadi, doma iz Ročinja na Goriškem. Lansko leto na veliko soboto se je odpeljal z vlakom iz Kanala v Zgonik na Krasu, kamor je prispela iz Ljubljane v avtomobilu neka domača družina, ki se je izselila v Ljubljano. Stara mati bi bila rada še enkrat videla Zgonik in otroci so ji ustregli ter jo peljali domov na kratek zlet. Znašla se je večja družba, ki se je dala fotografirati na polju: nekdo je slučajno držal v rokah srp. Ko je prišla oblastvom v roke ta fotografija, je videla bujna fašistovska fantazija v spru znak komunistične organizacije in dala za preči fotografiranje. Tedaj je bil aretiran tudi Ksaverij Kamenšek in odpeljan v rimske zapore. Kamenšek je obdolžen, da je po omenjeni družini, ki je prišla v Zgonik, imel za državo nevarne stike s svojimi sorodniki v Jugoslaviji. Nesreča je hotela, da je bil več časa pilot pri italijanskem vojnom letalstvu in oblastva so iz vsega tega napravila prav fantastično zadevo.

NOVA KONFINACIJA.

Gorica, maja 1932. Na otokih je konfiniran Herman Tomašič, doma iz Ročinja. Na ovadbo nekega ovaduha so lansko leto o veliki noči orožniki napravili na njegovem domu preiskavo in v podsrešju so mu našli nekaj zastarelega avstrijskega vojnega streliva, za katero sam niti ni

vedel. Našli so tudi nekaj metrov vžigalne vrvice, ki jo navadno rabijo pri rastreljevanju kamenja. Tomašič je konfiniran za tri leta.

DOPOLAVORISTIČNE PREDSTAVE V

Gorica, maja 1932. V Križničevi dvorani v Kanalu se vršijo v zadnjem času kar nedeljo za nedeljo dopolavoristične gledališke predstave. Prihajajo igralci iz Gorice in celo iz Čedad, nastopajo pa tudi člani železniškega dopolavora. Po okolišnih vaseh razdelijo fašisti k vsaki prireditvi mnogo vabil in z vsiljivostjo dosežejo, da poseti včasih kak okoličan kanalske prireditve. Poročila v fašističnem tisku pa označujejo obisk iz okolice za povsem nezadovoljiv. Po znanem dogodku na Kopri-višču posveća fašizem Kanalskem okraju posebno pozornost, doslej še brez pričakovanega uspeha.

Pred vojno je delovala v Kanalu »Narodna čitalnica«, ki je bila ustanovljena leta 1867. ter je imela od tistega časa lepo svilen trobojnik. Slovenske kulturne prireditve so privabile vselej mnogo občinstva od blizu in daleč. Igre ki jih uprizarjajo Italijani, pa so brez vsake kulturne vrednosti in popolnoma tuje duševnosti slovenskega ljudstva.

OSUDJEN ZBOG NAPADA NA MILICIONERE.

Pula, maja 1932. — Nedavno je u Puli na Piazza del Ponte došlo do sukoba između jednog mladog čovjeka i dvojice milicionera. Milicioneri su prolazili trgov, valjda su imali službu ili inspekciju. Mladić Rudolf Licul, po zanimanju ličilac, pro-

šao je mimo njih i rekao »Vara sti pezz i de tubi!« Milicioneri su skočili na njega i htjeli ga uhapsiti, ali im to nije išlo za rukom. Razvila se tučnjava između dvojice oboružanih milicionera i jednog gorukog mladića. Sva trojica su se valjali po zemlji u očajnoj borbi. Bili su pozvani karabinjeri, koji imaju u blizini kasarnu i došlo ih je nekoliko. Njihovom intervencijom bili su milicioneri izbačeni iz neugodnog položaja, a Licul je bio napokon svladan i uovljen, te vezan i odveden u zatvor. Ovih dana bio je predveden pred sud u Puli. On je priznao sve što je učinio i bio je osuđen zbog sukoba s milicionera na 18 mjeseci zatvora i plaćanje svih sudbenih troškova.

U TRSTU — »TUTTO VERDE«...

Trst, maja 1932. — Kad Talijan kaže da je »aj verde« znači, da je bez ijedne pare, suh, kako mi kažemo. Neki dan je trščanski »Piccolo« donio u svojoj rubrici »Asterischi« mali člančić, pod naslovom »Tutto verde«. Možda i nije »Piccolo« imao te namjere, ali mnogo je ironije na sadašnje prilike u tom našem gradu u ovom malom člančiću. Sve je zeleno, priroda, stabla, polja, atmosfera, pa čak je i kapriciozna moda obukla u najnovije vrijeme mlade žene u zelene boje. Boja je to, koja nikojem gradu ne stoji tako dobro kao Trstu od danas. Kad su trščani čitali tu bezazlenu stvarčicu gorko su se smješili i bilo im je žao »Piccola«, koji od prevelike uslužnosti nema više kuraže, da progovori u ime glasnog grada, da digne odvažno glas i u drugim rubrikama, a ne samo u rubrici »Asterischi«.

ODLIKOVANI KROJAČKI SALON ZA GOSPODU

A. Slavec
ZAGREB

Mesnička ulica br. 1. Telefon br. 74-43
VELIKO SKLADISTE NAJMODERNIJIH
PRVORAZREDNIH ENGLSKIH ŠTOFOVA

D'Annunzio na Rijeci

Ugledni Talijan Pietro Nenni, jedan od prvaka socijalista, piše o D'Annunziu u svojoj knjizi: »Six ans de guere civile en Italie« — ovo: 12. septembra 1919 Europa je sa velikim čudjenjem saznala, da je Gabrielle D'Annunzio s legijom dobrovoljaca, kojima su se pridružili još nekoji odredi redovite vojske, zauzeo Rijeku.

Otputovao je 13. Ronechi noću, a zorom bio je već u gradu te zauzeo guvernerovu palaču, na koju je usprkos odredaba Versajске konferencije izvjesio buntovnički barjak.

Pisao je tada nekom prijatelju: »Dok će ovdje da stoji tri moja čovjeka, dotle će na svijetu biti jedna sramota manje.«

»Po prvi put — rekao je u parlamentu ministar predsjednik Nitti, nepokornost ušla je u armadu«. Filippo Turati dodao je u ime opozicije: »To su događaji, koji ostvaraju vrata boljševizmu, kojega se vi toliko bojite«. Bijaše ovo predigra; bijaše to sjena građanskog rata koja je lebdila nad horizontom. Bila je to kriza države. D'Annunzijevo pohod na Rijeku bio je prolog fašističkom pohodu na Rim.

Ako prem nije bio među utemeljiteljima fašizma, bio je pače neko vrijeme čak njegov protivnik, pa je nazvao fašizam 1923 »seljačkim ropstvom«, postao je D'Annunzio, stvoritelj i šef, bezprikoran i nenadoknadivi šef talijanskog nacionalizma, koji se kasnije identifikirao s fašizmom.

Bez D'Annunzia fašizam bi po svoj prilici ostao pokret bez najmanjeg značenja. Antisocijalizam kojega je ispovijedao usprkos stranci iz koje su izašli njegovi vode, zadržanost i nesrednost političkih i socijalnih koncepcija, nasilje kojim se je služio, sve su to činjenice, koje mu ne bi nikad dopustile da osvoji srednji stalež, koji mu je bio opsolutno potreban za postignuće uspjeha.

Tako Mussolini nije ni časak oklijevao da se pridruži D'Annunziu u njegovoj avanturi, te je sutradan iza »okupacije« Rijeko napisao u svom listu: »Vlada nije u Rimu, već na Rijeci. Toj se vladi moramo mi pokoravati«.

I uistinu postojale su dvije vlade. Jedna kojoj je šef bio nazvan »piratom« imala je duboke korjene u vojsci, te je u očima mladih građana i jednog dijela bivših ratnika, bila izraz patriotskog čuvstva naroda koji je bio tobože izdan od svojih saveznika te opljačkan u pravima stečenima u ratu, krvavom žrtvom od 500.000 ljudskih života i sa milijunom invalida i ranjenika. Dakle, oko ove vlade počela se skupljati reakcija, koja je pod zastavom patriotizma htjela, da uništi radnički pokret i opće pravo glasa, da se tako dočepa, bez kontrole javnog mnijenja vlasti.

D'Annunzio je ostao na Rijeci od septembra 1919 do Božića 1920. Tek je vlada g. Giolittia uspjela da ga vatrom kanona potjera.

Na Rijeci se je D'Annunzio pokazao, kao uvijek u životu, bujan, sjajan i teatralan. Izabrao si je titulu komandanta te je u knjigu ličnosti napisao kao svoje zvanje »čovjek od mač«.

Imao je svoje ministre, komornike, kurizane pa čak i svoje razbojnice koji su imali zadaću da opskrbljuju grad, pljačka-jući po stanicama i lukama pa čak i na otvorenom moru. Živio je među svojim arditima kao stariji brat veseo i strog.

Imao sam prilike da u septembru 1920 prisustvujem proslavi godišnjice »pohoda«. Činilo mi se da živim u blizini jednog princa iz doba Renaissance, sjajnog i kulturnog.

D'Annunzio se je dizao rano. Došao bi uvijek prvi, da se sastane sa svojim vojnicima, bilo to na obali ili na jednom između bliznjih brda, da zajedno s njima pođe na šetnju. Ali je to bila više luda jurnjava nego šetnja. Na »stoje« komandanta čitava bi se falanga zaustavila, pa je onda počeo on da govori svojim legionarima, načinom koji je samo njemu prirodan. Sastanak završavao je uvijek istom ceremonijom:

- A chi l' Italia?
- A noi!
- Cosa fauno nostri nemici?
- Schifo!

Iza tog bio je zauzet »državnim poslovima«. Mnogo je primao. Podržavao je veze s Madarima, s boljševicima, koji su ga — po njegovom mišljenju — visoko cijenili i štivali. Saradnjivao je u mnogim novinama.

U to vrijeme dozrio je u njegovoj pusto-lovnoj duši nacrt — pohoda na Rim. Stoga on nije ni malo odlazio, da zapita pomoć ili u najmanju ruku neutralnost socijalista, a da mu to nikad nije uspjelo potići. Kao dokaz njegovih osjećaja za radničku klasu objelodanio je nekakovu »listinu rada«, na neki način, pravo korporativne države. Razmišljao si je kako će se sa svojim legijama iskreati u Rimini ili u Ravenni, poći Cezarovim putem, doći u Rim, raspustiti parlament i proglasiti diktaturu patriota.

»Što ćemo da učinimo sa poslanicima?« upita svoje vojnike.

- »Načinćemo iz njih kobasice!«
- »Ne, otrovali bismo se njima!«
- »Dobiće ih dakle, trg Colonna!«
- »Tako je!«

Bio je svugdje. Pojavio se jednom u gradu (tobože!) jedan slučaj kuge. Kuražno je otišao sam do bolesnika nemareći za opasnost života, koju je bezbroj puta dokazao, a da ga smrt nije nikad pokosila.

Na skupštinama njegov je način i stil dijalo bio perfektan. Skoro svaku večer, pozivao bi svoje drugove na opći raport. Tamo je javljao i tumačio dnevne novosti. Kakvim riječima! Koliko žestoke ironije! I kakva sramoćenja pregovora u Verseillesu, Clemenceau-a i Wilsona!

Tu je sigurno bio najljepši period D'Annunzijevo govorničtva, kojemu je daka-ko falila emocija istine. Iza završenog komandantovog govora, počelo bi se živo razgovaranje. Pitalo bi se svega i svašta, tražilo bi se njegovo mišljenje, u toj ili onoj stvari.

Napustio bi konačno »zbore« pozdravljen, načinom koji je kasnije postao fašistički.

- »Za Gabriela D'Annunzia!«
- Eja, Eja, Alala!
- »Za narod Rijeku!«
- Eja, Eja, Alala!
- Koje je naše geslo?

— Me ne frego! — odgovarali bi arditu dižući u ispruženim rukama bodeže, tako da se čak i na usnama komandanta javljao zloban smiješak.

Sve ima svoj kraj. D'Annunzijeve je pustolovina također svršila. Zapravo je i pre-više trajala.

12. novembra 1920 Italija i Jugoslavija sklopiše u Rapallu ugovor koji je regulisao jadransko pitanje. Rijeka postala je slobodan talijanski grad.

Trebalo je uspostaviti disciplinu u vojsci te izbaciti D'Annunzia iz Rijeke. Ovaj mal-log bio je povjeren generalu Cavigli, jednom od pobjednika u ratu. Pregovori ostali su bez uspjeha, pa je na sam Božić noću, artiljerijska paljba iz ratnih brodova zaprepastila sav grad. Pao je i po koji metak. Uz obalu došlo je i do malih sukoba između prednjih straža u kojima je zaglavilo dvadesetak ljudi.

D'Annunzio je kapitulirao. Na predvečerje proglasio je da treba braniti grad »palac po palac«. Medjutim su oficiri vojske, koji su bili uz njega uspjeli da ga od toga odvrate.

Nije mu bilo teško isposlovati slobodan izlaz za sebe i legionare. 29. decembra predao je gradonačelniku vlast koju si je bio prisvojio.

»Predajem vama moje mrtve, svoju bol i svoju pobjedu« — to su bile njegove zadnje riječi.

D'Annunzio je otputovao, brzo je upoznao i dokaze nepopularnosti okupacije. Pozvani k biračkim škabicama građani su sa velikom većinom izabrali priznate protivnike »komandantove«, kao što bi to danas učinila čitava Italija protiv Mussolini-a.

Pietro Nenni.

Pravica do zemlje

Mi trdimo, da je zemlja, kjer so Slovenci naseljeni naša, a Talijani trdijo, da ni, ker so živeli oni, to je Rimljani, davno-prej na tej zemlji. Potemtakem je zgodovinska pravica njihova, a naša pravica ni, ker mi da smo se priselili s pomočjo stare Avstrije. Umevno je, da priseljenec nima prava, dokler se ne vtopi v tistem ljudstvu, med katero se je priselil. Velik kos naše izgubljene zemlje je tudi po rimski dobi bil v italjskih rokah in preračunje-no naseljevanje Italijanov in njihovo narodnostno in kulturno vplivanje na naši ubogi zemlji ni nikdar ponehalo. Duhovništvo, trgovci, umetniki! Potemtakem res eksistira neka »zgodovinska pravica« do priključenega ozemlja, čeprav bivajo na njem še danes v neprimernih večini Slovani, in bi bore malo italijanskega ostalo, če bi izključili še potujčeno maso.

Pomislimo torej, da če smo »priseljen-cic«, so bivali na tej zemlji pred nami prist-ni Italijani, ki so direktni potomci Rim-ljanov. Da so bili Rimljani enkrat gospo-darji na naši zemlji, otem ni dvoma, a ko-liko jih je stal ta naš kraški svet, tega ni-hče ne izreče! Zgodovinska resnica je, da so Rimljani te kraje le zasedli, potem koso premagali tisto ljudstvo, kij e bilo tu-kaj naseljeno od pradobe, odkadar začne človeška zgodovina. Omenjeno ljudstvo je bilo takojimeno »ilirskega« plemen-a in se je samo sebe zvalo »Karni«! Italijani ustvarijo iz ničesar politični ar-gument in ga raztrobiijo v politični svet, a mi — molčimo!

Bedastoča o našem naseljevanju pod okriljem Avstrije je tako otupljiva, da se nam ne zdi, mogoče, vredno pobijati jo, in to je naša velika napaka, to je naša nepri-pravilnost in nezrelost napram tako zvit-emu in lokavemu nasprotniku! Treba se nam je boriti in odbiti vsako orožje, tudi če je podlo.

Danes vsa Italija verjame to bajko in bojim se, da jo verjamejo tudi v svetu, in kadar bo prišel dan, da bomo hoteli svo-bodo za naše brate, takrat ne bomo znali kaj ziniti, ko bodo Italijani prezentirali svoje »zgodovinske pravice«!

Eden izmed pogumnih znanstvenikov je naš dr. Tuma! Tudi če nihče ne prizna resnice je dognana: Karni so bili Slo-vani, tisto ljudstvo, ki je gospo-dovalo pred Italijani, pred Rim-ljani na naši zemlji, je bilo slo-vanskega plemena. In s tem je do-gnana naša temeljna pravica do te zemlje, naša zgodovinska pravica! Priseljenci so na teh tleh Italijani in ne mi! Slovenci smo mogoče prišli za Karni v rimski dobi a na tej zemlji so najstarejši znani prebi-valci Slovani.

Nihče ne najde sledu »Karnov« ne »Kel-tov«, ker takšni sledovi bi seveda morali biti neslovanski, a vsak slepec vidi v zgor-nje italjskih krajevnihih imenih slovenske sledove! Nihče pa ne more razložiti naših krajevnihih imen drugače nego na podla-gi slovanski. In ta imena so najdrago-cenejši in najbolj zanesljivi spomeniki o praprebivalstvu ene zemlje, ker ime ostane, če se tudi narodnost in jezik menjata. Trst ostane Trst in Gorica vedno, večno slovan-ska Gorica, a žal da n. pr. Livenza v itali-janščini ničesar ne pomeni, pomeni pa Livenca, Livnica, itd., itd. Zgodovina nam govori o Karnih malo, a tudi precej, če bi hoteli razumeti. Pripoveduje nam o ne-kem bogu, ki so ga Karni molili, o Vele-nu, ki ni nikdo drug nego slovanski Ve-les, kar pomeni »Velik, veličastven«!

Dovolj. Hotel sem samo reči, da smo preveč zaspani, napram Italijanom, ki so zelo pridni, kadar se gre za — zemljo, ker jih je preveč in ne vedo kam! Slovani imamo več zemlje, a je zato ni treba za-pravljati z lenobo in neumnostjo!

Ado Makarovič, Celje.

Organizovana aktivnost

Prvi redni občni zbor Delavskega prosvetnega in potpornega društva „Tabor“ v Ljubljani

V nedeljo 24. t. m. se je vršil prvi redni občni zbor »Tabora« v dvorani okrogne urada ob številni udeležbi članstva in prijateljev. Tako se je razvil v spontano in složno manifestacijo mladinske emigrantske ideje, ki je bila pravzaprav prva te vrste v Ljubljani med našo emigracijo.

Občni zbor je otvoril in vodil tov. predsednik Božič, ki je po otvoritvi in imenovanju zapisničarjev pozdravil toplo in iskreno vse člane in delegate emigrantskih organizacij: Soče v Ljubljani, Zarje — Kranj, Nanosa — Maribor, Orjema — Trbovlje, Zore — Siska, Kluba Jug. prim. akademikov v Ljubljani — posebej pa predsednika emigrantskega združenja v Beogradu »Istra, Trst, Gorica«. Nato je prečital brzojavko »Istre iz Zagreba in dopis »Orjema« iz Kočevja v katerih želijo omenjene organizacije občnem zboru čimveč uspehov. Naknadno so došli tudi brzojavni pozdravi od omlad. sekcije »Istre« in »Istrskega akad. kluba«.

V imenu vseh navzočih je poslal pozdrav vsem rojakom na domači grudi materam in očetom, bratom in sestram v robstvu v ječah, konfinaciji kakor tudi onim ki so raztreseni po širnem svetu. Predlagal je nato, da se pošlje g. banu dravske banovine dr. Dragu Marušiču zahvalno in pozdravno pismo, predsedniku Saveza g. dr. Ivanu Čoku pa pozdravno pismo, kar je občni zbor z viharim odobravanjem odobril in sprejel. V imenu društva »Istra, Trst, Gorica« v Beogradu je pozdravil v kratkih besedah občni zbor g. predsednik ki je želel društvu tudi v bodoče čimveč uspeha. Iskrene besede je članstvo sprejelo z viharim navdušenjem.

Predsednik je nato prešel na dnevni red občnega zbora, ki je bil sledeči: 1.) Čitanje zapisnikov ustanovnega in izrednega obč. zbora. Poročila odbora: predsednika, tajnika, tajnice, blagajnika in gospodarja. 2.) Poročila odsekov: pevskega, ženskega in mandolinističnega. 3.) Poročilo uprave prenočišča. 4.) Poročilo revizorjev in absolutorij odboru. 5.) volitve novega odbora. 6.) slučajnosti.

Zapisnika sta bila brez sprememb sprejeta.

Tov. predsednik je v svojem poročilu v uvodu orisal čas pri razpustu »Orjema« v katerem je naša mladina dolgo časa iskala izhoda svoji razbitosti. Hotela je naložiti varno in plodono svoje sile in tako delati in ustvarjati za cilje, kateri so ji vedno bdeli pred očmi. Mladina se je vrgla sama na delo in z lastnimi rokami uveljavila svoje sile in ima že danes svoj delež k rešitvi našega vprašanja. Tako se je pojavil »Tabor«, ki naj reši vprašanje — kam — ne samo v bližnji ampak daljnji bodočnosti. Naš človek in naša mladina je iskala v emigraciji na eni strani dela in kruha na drugi pa je čutila tudi potrebo pri organizaciji, kjer naj da kraja svoji duši in krvi. V organizaciji je naša rešitev tudi v emigraciji, delo pa je treba prikojiti času, razmeram in kraju, reševati predvsem socialno vprašanje in prevzeti tudi politično delo v gotovo in pravo smer. Mnogi so se maknili iz naših vrst iz bojazni in oportunizma, mnogi se niso znašli še, največ pa jih je zabrečalo v mlačnost ali pa se izživljalo v vrtincu današnjega življenja. Po pravici je vprašal — kje je naša inteligenca, zakaj ne pomaga, kjer je pomoč nujna, zakaj je odpovedala? Tudi ta problem naše emigracije je važen in ga bo treba rešiti.

Dalje je omenjal v svojem poročilu napake našega življenja in napake pri reševanju naših nalog. Razbremeniti se moramo čitalniškega rodolubja in frazerskega narodnjaštva in se usmeriti k zemlji, k našemu delavcu in kmetu. Tema je treba pomagati gospodarsko in ga tako vzdržati tudi moralno na oni stopnji, ki jo je dosegel doma. Nuditi mu omramo tudi izobrazbo a tudi iskreno zabavo v kateri naj vsaj trenutno pozabi na težko borbo za kruh in obstoj. Prekiniti moramo s staro slovansko lastnostjo čakanja in prepuščanja reševanje lastne usode v roke drugim. Naše delo in gibanje je usmeriti v smeri novega duha, in mu dati predvsem gospodarsko-socialno osnovo.

S kakimi nalogami se je pojavil »Tabor« v času ko se je pojavljala težka gospodarska kriza na obzorju, kriza kapitalizma in današnje družbe, ko ves svet čaka nekaj novega. Naša mladina se je dvignila in priskočila na pomoč najbednejšim. To je bil njen odgovor vsem, resen opomin pa oni mladini, ki se ne zaveda sama sebe, obsodba današnjega življenja in družbe. Vsi so zatrepetali pred revolucijo duha v naši emigraciji in pred borbo za svobodo lastnega naroda. Stara stavba rodolubja se je sesula v prah in nad njo se dviga stavba omladine kot branilca novih časov in boljših dni.

Društvo je postalo središče našega mallega človeka. Razbili smo tisto staro miselnost, ki gre na človeka v delavni obleki z viška in vidi v brezposelnemu samo barabo in izenačili vse stanovske razlike. Vsi smo sinovi naše zemlje in delavca ki jo obdeluje zato ne more biti med nami razlik. Temu smo dali izražaja tudi na zunan in imenovali društvo — delavsko.

Naš pokret ni samo političen in kulturni, ampak predvsem socialno-gospodarski. Naš narod bife danes boj ne samo za jezik, ampak tudi za zemljo.

Naše vprašanje je danes pred vsem gospodarsko socialno in politično vprašanje in

vse kulturno delo nam je samo sredstvo k rešitvi tega problema.

Dalje je tovariš orisal položaj doma. Omenil eno največjih nesreč, ki nas je v preteklem letu zadela to je poguba goriškega nadškofa dr. Sedeja. Danes naši duhovniki gredo v ječe, konfinacije ali pa v emigracijo. Spomnil se je tudi pok. dr. E. Slavika in vseh onih, ki so umrli doma, v ječah, konfinaciji ali pa v emigraciji ne da bi dočkali dan vstajenja. Vsi navzoči so jim zaklicali Slava!

Naše življenje v preteklem letu je bilo živo in najbolj plodovito v vseh 13 letih naše emigracije. Pričeli so se po naši zaslugi prebujati tudi tisti, ki so še včeraj trdili da niso emigrantje. Iz čitalniške dobe smo prešli preko dobe Orjema v dobo sedanjega mlad. pokreta, ki je zdrnil tudi staro generacijo in njene organizacije. V tem letu smo dali pokretu tako idejni kakor tudi organizacijski fundament. Morda smo se večkrat zaleteli, pa saj je to lastnost mladine, morda smo delali tudi napake, ki pa so človeške napake. Vsak greši, vsak pa se lahko tudi popravi in če se ne še le tedaj zaslužikazen. Dodanes je storjeno mnogo treba je sedaj vzeti v roko še brus in dleto ter obdelavati stavbo.

Dalje je tov. predsednik raztolmačil odkrito in jasno vse naše napake, katere je treba odpraviti. Otrեսamo se tudi vsakega pokroviteljstva in hočemo biti svobodni tako v inicijativu kakor tudi pri delu. Omenja ustanovitve Saveza, njegovo potrebo a tudi pomanjkljivosti. Važna pridobitev Saveza je lastno glasilo. Kar ne more biti radi oddaljenosti Savez — to naj bo za mladinske vrste mladinski svet. Tov. ugotavlja njegovo potrebo in označi njegovo nalogo. Nadaljevali moramo boj formalizmu in se nasloniti na življenje. V svojem zunanjem delu smo posvečali pažnjo vsem dogodkom slovenskim kakor tudi jugoslovanskim in nastopili tam, kjer je prišla do izražaja moč in veličina slovenskega kakor tudi jugoslovanskega duha. Naši odnosi do bratskih organizacij so bili iskreni posebej no pa z mladinskimi. Pomagali smo si skupno, skupno smo delali in ustvarjali, tako na kulturnem in socialnem polju. Naša zunanja politika je težila k svetovanju z vsemi, ki so dobre volje in hočejo koristiti naši strani, nikogar nismo odbijali, nikogar ovirali, pomagali smo kjer smo mogli. Naši smo razumevanje in pomoč pri najširši javnosti, ki nam je vedno pomagala. Zato se zahvaljuje vsem, ki so pomagali, četudi le z dobro besedo, zahvaljuje se dnevnikom, mestni občini Ljubljanski za podporo in pomoč pri odstopitvi parcel za prenočišče in končno banu dravske banovine g. dr. Marušiču za pomoč in naklonjenost.

Življenje v organizaciji je teklo z živahnim mladinskim tempom. Delo je zaposlilo čim več članstva in mu nudilo vsestransko udejstvovanje. Delo je bilo centralizirano v odboru, kjer se je delilo na kulturno in socialno. Vršile so se prireditve, večeri, tedenski sestanki, ki so dosegli po nekaterih predavateljih svoj višek. Vse prireditve so bile namenjene tudi članstvu, da se spoznava in čim bolj strne. Odbor je bil s članstvom vedno v stikih. Članstvo je posečalo pridno sestanke in dalo tako po številu, kakor tudi po hvaležnosti in zanimanju močno oporo predavateljem, katerim izreka najiskrenejšo zahvalo. Odbor se je sestajal na rednih odborovih sejah in razpravljaj predvsem o socialne mdelu. Razdeljavale so se podpore s stališča, da se nobena prošnja ne odbije in vsakemu da podporo a nikdar pod Din 50. O delu je odbor poročal vsaki teden članstvu in ga prosil predlogov in nasvetov. V odboru je vladala največja harmonija, ki se je izražala v skupnem delu. Posebno zahvalo izreka tov. tajniku, ki je bil s svojo marljivostjo skrita duša društva, tov. blagajniku kot pridnemu, zanesljivemu finančnemu ministru in tovarišici tajnici, ki je pomagala tajniku, a poleg tega tudi z največjo ljubeznijo vodila in oskrbovala zbirko obleke in perila in ga še z večjo ljubeznijo in materinsko skrbjo izročala potrebnimi, ali pa vsaj s toplo in iskreno besedo tolažila bedne. Vsi so jo vzljubili, vsi jo poznali, vsi so ji hvaležni, zato ji mora že nad temu častitati in se ji zahvaliti. Končno izražajo zahvalo tudi vsem ostalim odbornikom in članom.

Da vzgojimo članstvo tudi idejno zato smo imeli idejno šolo in ob nedeljah popoldan tudi sestanke na katerih smo pretresali socialno nalogo. Idejna šola se je zaključila z govorniškimi tečajem pod vodstvom g. dr. Stojana Bajiča. Za reševanje socialnih nalog se je izvolil poseben odbor Tabora in Zore prav tako kakor vodi prenočišče tudi poseben odbor. Delo je lepo razdeljeno in ni dvoma o uspehih.

Kulturno delo je bilo razdeljeno na odseke, izmed katerih je najstarejši pevski z mešanim zborom pod vodstvom pevovodje tov. Venturinića. Zbor mora imeti predvsem propagandni značaj, namenjen mora biti naši zemlji in naši besedi, in v tem vršiti svojo nalogo, ki jo drugi zbori ne poznajo, kakor mi ne smemo poznati drugih nalog in ciljev. Naše prireditve smo dvignili s pevskim zborom. Vsa zasluga je predvsem v tov. pevovodji, katerega požrtvovalnost in iztrajnost je visoko ceniti.

Agilen je bil tudi mandolinističen zbor pod vodstvom tov. Samarina, ki se je z vnuemo in požrtvovalnostjo vrgel na delo, da dvigne zbor in s katero poučuje nad 30 članov naraščaja. Tudi ženski odsek je storil mnogo v celotnem društvenem delu a članice so pokazale, da znajo tudi same ustvarjati. V bodoči dobi naj se delo še poglobi in razširi.

Tako smo živeli v preteklem letu in zato lahko z ponosom in zavestjo sklepamo račun. Naše plačilo pa je v zavesti, da smo storili — četudi malo — za našo stvar, pomagali revežem in tako sami sebi.

Tabor naj ostane tudi v bodoče luč požrtvovalnosti, iztrajnosti, dela in ljubezni ki sveti daleč naokrog v tej težki in temni sedanjosti.

Težkim časom gremo nasproti, naše vrste bo treba še bolj strniti in naše delo potrditi. Zato poziva vse, ki so odkritih src, dobre volje in pridnih rok da strnemo vrste, položimo svoje sile na eno skupno ognjišče mlad. emigr. fronte. Odstupimo drug drugemu napake in postanimo tako veliki in močni. Preteklost je bila taka, v sedanjosti se še bolj strnimo za bodočnost delajmo. To je pot emigr. mladine, zato le vkup, le vkup vboga gmalna

(Dale prihodnjič.)

ČLANSKI SASTANAK ISTARSKOG AKADEMISKOGLUBA. — PREDAVANJE DR. I. RAŽEMA O »JUGOSLOVENSKO-TALIJANSKIM TRGOVINSKIM ODNOSIMA«.

U petak dne 29. IV. 1932., održao je »Ist. akad. klub« svoj četvrti redoviti sastanak. N dnevnemu redu bilo je predavanje dra Iva Ražema, predjednika »Istre« o Jugoslovensko - talijanskim trgovinskim odnosima.

Predavač naglasio je odmah u početku, da će se njegovo predavanje bazirati na trgovinskim pregovorima, koji su vodjeni između Jugoslavije i Italije o. g. u Rimu. Nas moraju ti pregovori naročito interesirati, jer sva trgovina između te dvije zemlje, koja ne ide morskim putem, prelazi preko Istre, kao prirodnog mosta, koji spaja te dvije zemlje.

Opća privredna situacija obiju strana, a s talijanske strane još i naročite političke tendence nukaju obe zemlje, da sklapanju ugovore o izmjeni dobara. Na to ih nuka i gospodarski položaj svake od njih. Jedna je agrarna, druga industrijska, s jedne su strane sirovine, s druge tvornice, dakle ništa prirodnije, nego da jedna daje sirovine, a druga u zamjenu industrijske artikle.

Jači interes za jugoslovenske proizvode pobudio je u širim krugovima talijanske javnosti Milanski velesajam. Na njem je naime Jugoslavija bila odlično zastupana svojim produktima. Zasluga za to ide najviše talijanske organizacije: »Istituto nazionale per l'espansione economica italiana«. Tomu i takvim društvima pričeću stalno krediti sa strane talijanske vlade. To je i razumljivo, kad se uoči, da Talijani ne idu samo za ekonomskom već i političkom ekspanzijom, zato su kod njih i pozdravljeni ti pregovori od sviju krugova. S jugoslovenske strane gleda se cijela stvar mnogo skeptičnije, tako te možemo reći, da se za te pregovore s naše strane jače interesuju tek privredni krugovi. Koliko će nam donijeti taj novi trgovinski ugovor vidjet ćemo iza 30 maja o. g. Tim naime danom stupa taj ugovor na snagu i tad će se istom saznati sam sadržaj.

U eventualijama raspravljalo se o ferijalnoj koloniji, a naročito o samom programu, koji bi se imao izvesti. Iza čitanja dopisa: — kluba »Primorskih akademikov« iz Ljubljane, te »Dodekaneške omladine« iz Atene, prešlo se na izbor delegata, za konstituirajuću skupštinu »Omladinskoga Sveta« u Ljubljani, koji će zastupati stanovite našeg kluba. — Izabrana su dvojica.

GREGORČEVA PROSLAVA V SLOVENJGRADCU

Simon Gregorčičevo proslavo je priredila podružnica CMD v nedeljo 1. maja. Na programu so bile razne pevске in koncertne točke in spevoigra »Volkašin«. Po oficijelnem programu srečolov in prosta zabava. Prireditve je bila v dvorani Sokolskega doma.

PREDAVANJE KLUBA JUGOSLOVENSKIH PRIMORSKIH AKADEMIKOV

U srijedu 4. maja predavao je u Klubu jugoslovenskih primorskih akademikov dr. Berce. — U četvrtak je Klub imao ekskurziju u Škofju Loku.

PREDAVANJE O TRSTU V MARIBORU

V okrilju društva »Nanos« je imel v Narodnem domu novinar in mestni podžupan G. Golouh predavanje o razvoju Trsta. Predavatelj nam je nazorno predložil dobo od 1. 1700 pa do predvojnih dni, ko je bil Trst dosegel vrhunec svojega gospodarskega in kulturnega razvoja, v katerem je igralo tako eminentno vlogo slovenstvo. V kratkih potezah je potem predavatelj predstavil Trst v današnjem stanju. G. Golouh je s tem predavanjem pokazal, kako dobro pozna problem Trsta in kako mu je pri srcu, in je za svoje predavanje žel toplo odobravanje številne publike.

DELOVANJE KLUBA JUGOSLOVENSKIH PRIMORSKIH AKADEMIKOV V LJUBLJANI.

Ker je s starjšimi predavatelji križ in se moramo po večini zadovoljiti z obljubami, predavamo kar sami. Čeprav je predavanje ponavadi kratko in neizčrpno, vendar je dobrodošlo in morda časi tudi koristnejše, ker je zato debata daljša in plodonosnejša.

Izmed tovarišev sta predavala Božič in Zager. Prvi je podal temo »Zgodovina naših mladinskih gibanj«. V izčrpnem referatu nam je prikazal odločujoči pomen istih v naši kolitični polpreteklosti in sedanjosti. V teh za emigracijo tako kritičnih časih mora prevzeti mladina vso inicijativu v roke in dati celokupni emigraciji novega impulza, preobraziti staro mentaliteto, dati ideoloških smernic in viliti mladinsko borbenost v stare okostenele forme. V debati so se sprožile nove misli in težnje. Predvsem smo obravnavali odnose med nami in domačini ter iskali krivde neosamljenih primerov. Tov. Zager je v svojem rednim političnem pregledu (podaja ga vsakih 14 dni) podal poročilo o važnih dogodkih v Italiji. Predvsem se je bavil z noiranjem posojilom in zasledenjem Vrhovnega fašističnega sveta, ter važnih evropskih dogodkih zadnjih dni s posebnim ozirom na položaj naše manjšine. Zelo stvarno in strokovnjaško pa je bilo predavanje g. ing. Mačkoviška o narodnostnem vprašanju na Koroškem, Štajerskem in v Julijski Krajini od leta 1848 do današnjih dni. Zanimive so bile ugotovitve, kako so znali Nemci in Italijani »krčiti« pri ljudskih štetjih našo številčno moč v prilog sebi.

Na sestankih smo mnogo tudi debatirali o Omladinskem svetu, ki smo ga v načelu sprejeli dosedanja pripravljalni odbor pa odklonili. Vsem mladinskim emigr. društvom pa smo poslali naše stališče o O. s. Do kongresa O. s. bomo izdelali tudi v podrobnostih naše težnje glede nalog in dela istega.

B. S.

DOBRILOVA PROSLAVA V KOČEVJU

120 letnico rojstva in 50 letnico smrti velikega Istrana škofa Jurija Dobrile je proslavil tukajšnji Orjem v nedeljo dne 24. aprila t. l. Udeležba članstva kakor tudi gostov je bila res pohvalna. Predvsem je razveseljevo dejstvo, da pridelejo stariši s seboj k proslavam tudi svoje otroke. Naša mladina ima dolžnost se seznaniti z neustrašenimi borci in delavci za blagor naroda v Primorju. Emigrantska predavanja naj budijo in bodrijo naš naraščaj k vstrajnemu delu za doseg skupnih ciljev.

Slavnostni govor je imel akademik tov. Valentinčič iz Ljubljane. V svojem skrbno sestavljenem referatu nam je prikazal vso duhovno veličino Dobrile in njegov boj z avstrijskim šovinizmom. V predavanje je vpletel vzporedbo goriškega nadškofa Sedeja v boju z italijanskim fašizmom. Oba velikana, eden na severu, drugi na jugu Primorja, čeprav živeča skoro v razdobju stoletja, je prevečala ista, enako velika in močna ljubezen do lastnega naroda, ki ju je vodila, da sta poskušala vse možnosti in žrtvovala vsa sredstva, da olajšata bedo svojega ljudstva.

Predavanju so sledile deklamacije: Srečka Kosovelova »Oreh«, Katalinič-Jerjetova »Molitva Istrana — J. Dobrili« in Ločniškarjeva »Bratom«.

Pevski zbor Orjema je zapel »Istrsko himno« in »Soči«. — Zadnjič je sodeloval pri proslavi z svojim srebrno čistim tenorjem prof. August Čuk, ki je premeščen od nas u Sl. Brod. Agilnemu tovarišu želimo na novem mestu zadovoljnost in čim uspešnejšega udejstvovanja v emigrantskih vprašanjih.

EMIGRANTSKO IN ANTIFAŠISTIČNO VPRAŠANJE. — PREDAVANJE V CELJU.

Celjski primorski omladinci so zopet priredili dne 28. aprila predavanje za vse celjsko dijaštvo. Predavanje je bilo o temi: »Organizacije emigrantov in antifašistov pri nas in drugod ter njih delovanje«. Udeležba s strani dijaštva je bila radi nekega kulturnega filma malo bolj pičla, ali vendar resnejši fantje so prišli vsi, kajti zanimanja za taka vprašanja je med celjskimi dijaki precej. Za libog pa, da imamo pri nas zadnje čase skoro vsak teden po dve kinopredstavi za mladino in razumljivo je, da te ovirajo delovanja društev, osobito dijaških. Na tem predavanju in posebno na debati smo opazili da celjski dijaki skrbno zasledujejo vse dogodke za mejo in poznajo vse razmere tam preko prav dobro. Hvala Bogu, da je še precej ljudi med nami, ki vedo za trpljenje naših bratov in kateri skrbno na vse pazijo, kar se zgodi nad našimi ljudmi tam doli.

ir.

VLADIMIR PERHAVC: PESMI

U Ljubljani je izašla zbirka pjesama od Vladimira Peharvca. Naručuje se na naslov: Dr. Vladimir Peharvc, Strekleva ulica 9., Ljubljana. Pjesnik Perharc je naš zemljak, rodod iz Komna na trčanskom Krasu. U svoje vrijeme živio je u Trstu. Porijeklo pjesnikovo opaža se živo i u ovoj zbirci pjesama. Dijelo je naime podijeljeno u tri ciklusa, koji nose ove naslove: »Trst u godinama 1916. i 1917.«, »Ljubljana 1924« i »Sežana 1926«. Po karakteru su te pjesme većinom lirске. Preporučamo

KAKO JE CAGNI DEPORTIRAO BISKUPA MAHNIĆA

U posljednjem broju našeg lista osvrnuli smo se povodom smrti admira Uberta Cagnia na njegovo »zauszeće« Pule i njegovo djelovanje, dok je u Puli bio vrhovni zapovjednik. Danas u ovom članku osvježujemo neke momente iz prošlosti, koji su veoma karakteristični i od historijske važnosti, opet u vezi s imenom admirala Cagnia. Čim je »pobjedonosni admiral« Cagni osjetio, da je dovoljno siguran u Puli, počeo je zapovijedati po vojničku sa »ordiniamo« i »decretiamo« i razbacivao se strogim fermanima na sve vjetrove, kao Sv. Ilija grmovima. Po neki put je udario i u golu, ali čvrstu hrid istarskog krša, a došao je u sukob i s biskupom Mahnićem na Krku, koji je poznatom odlučnošću i neustrašivošću branio narodna prava. Naravno je Mahnić odlučno branio glagolice i slavensku misu. Cagni je htio da se ukine naš jezik u crkvama, a Mahnić mu je na to bio odgovorio jednim historijskim pismom, koje još nije priopćeno javnosti, a iz kojeg je Cagni razumio, da u toj svojoj namjeri neće uspjeti jednostavnom naredbom. Nije mu preostalo drugo nego da se posluži lukavošću i prevaram. Kako je to Cagni htio da izvede, može najbolje da se vidi iz izvještaja o deportaciji biskupa Mahnić, koji je napisao istarski Srbin liječnik dr. Vlada Stanjek (sada na Krku). Taj izvještaj veoma je aktuelan povodom smrti Cagnijeve. Ne možemo a da ne istaknemo okolnost, da je biskup Mahnić, apostol i pokretač Katoličke akcije, silom okolnosti došao u takav položaj, da se pouzdao više u svog pravoslavnog zemljaka, nego su sve Talijane, pa bili oni i braća kardinala. Talijani su svojim postupkom od Mahnić stvorili nacionalnog mučenika, kojeg će historija zabilježiti na istoj stranici s imenima Gortana, Bidovca, Miloša i drugova, te Sedeja, Nemca itd.

Posle sloma Austrije ostao sam još neko vreme u službi »Jugoslavenske mornarice«, nu kako onda prilike nisu bile sredjene, vratio sam se, čini mi se 5. prosinca 1918. god. kući u Krk, koji sam zatekao pod italijanskom okupacijom. Hranio sam sebe i porodicu iz skromnog prihoda privatne prakse. Noću 22. prosinca vrativši se od jedne lekarske posete iz grada, u potpuno mraku, izgubio sam potpuno orijentaciju i pao sa puta Krk—Aleksandrovo (tada Punat) na stazu, koja vodi mojoj kući i pri tom prebio i iščao desnu ramenjaču u ramenom zglobu. No nužda me naterala, da odmah sutradan, pošto mi je italijanski vojni kolega u narkozi namestio ruku i napravio fiksativan zavoj, nastavim svoju praksu, koliko mi to zdrava leva ruka i bolovi dopuštali. Tako sam živio povučeno hrabreći narod, gotovo neuznemiravan od strane italijanskih okupacionih vlasti sve do jednog događaja,

za koji su najviše krivi naši domaći Italijani.

Dana 24. III. 1919. dobio sam poziv Nj. Presvi. biskupa pok. Dra Mahnić, koga dotle nijesam poznao lično, nego samo od vidjenja i od pričanja, kako je pok. biskup za vreme ratne oskudice pomagao stanovništvo i naše i italijanske narodnosti, otkidajući tako reči od svojih ustiju. Pok. Biskup molio me je, da mu priteknu u pomoć, jer italijanske vlasti nameravaju, da ga deportiraju u Italiju, a on u Italiju neće, jer u svojim godinama nije više dorastao uzbudjenjima, koja deportacija nosi sa sobom. Rekao mi je, da mu mogu pomoći jedino ja kao Srbin, jer Italijani smatraju Srbe za saveznike. Posle pregleda obećao sam mu svu svoju pomoć i 25. III. poslao sam mu sledeće uverenje.

Certificato Medico.

Sua Eminenza il Vescovo di Veglia ed Arbe monsignor dr. Mahnić soffre in seguito alle emozioni degli ultimi mesi di depressione psichica accompagnata da insonnia, e talvolta da forte agitazione nervosa, cio che, vista l'età avanzata (puasi 70 anni) del paziente e le alterazioni arterio-sclerotiche, gli impone d'ora impoi quiete assoluta, poiche un' ulteriore per quanto esigua emozione potrebbe facilmente produrre delle seriissime contesiguenze (insulto apoplettico).

Veglia il 24. Marzo 1919.

Dr. Vlada Stanjek v. r.

Dana 27. III. primio sam pismeni poziv komandanta italijanskih okupacionih trupa, majora g. Tur-a, koji je želio, da se stanje zdravlja pok. biskupa utvrdi komisijski, u komisiju pored mene da udju gospoda sanitetski kapetan bataljona »Regina« dr. Gucciardello i dotadašnji sreski lekar dr. Benevenia. Nas trojica otišli smo pok. biskupu i posle detaljnog pregleda osobito od strane g. dra Benevenie posavetovali smo se medjusobno oko sastavljenja protokola. Pri tom je dr. Benevenia zastupao mišljenje, da je pok. biskup istina star, ali da njegovo zdravstveno stanje nije baš takovo, da mu ne bi dozvoljavalo putovanje u Italiju. G. dr. Gucciardello držao se je potpuno rezervirano, a ja sam dokazujući, da pok. biskup nije sposoban

za putovanje, došao u oštar sukob sa g. dr. Benevenia-om, koji je počeo strastveno politizirati. Kad sam ga zapitao na osnovu čega on revindicira pravo Italijana u samome ostrvu, čije je stanovništvo, osim nekolicine Italijana u samome Krku, čisto slovensko, on oholim gestom reče: »U ime superiorne kulture«. Tu sam izgubio svoju hladnokrvnost i usled sve žešćeg dispartiranja dao sam se zavesti na onu poznatu nepromišljenju okladu, da mu prepuštam svoju kuću, ako Krk pripadne Italiji, a u obratnom slučaju, ja od njega ne tražim ništa. Na kraju pošto sam pokazao, da dužnost nas lekara je u tome, da objektivno po pravilima medicinske nauke ocenimo zdravstveno stanje pok. biskupa, a za rešenje da su pozvate odgovorne vlasti, složili smo se u tome, da treba pok. biskupa ostaviti nekoliko dana u miru, da se oporavi, pa onda da će biti sposoban za kratak put. Već sutradan 28. III. došao je k meni po nalogu majora g. Tur-a g. dr. Gucciardello, da se informišu oko biskupovog zdravlja. 29. III. bio sam kod pok. biskupa. Tom prilikom mi je rekao, da uviđa, da neće moći izbeći odlazak iz Krka, no molio me je, da radim u pravcu da ga prevezu na našu teritoriju. 31. III. g. Tur je zajedno samnom posetio pok. biskupa i rekao mu, da mu ostavlja potpunu slobodu u izboru mesta, kamo želi otputovati, dok je posle na mene navaljivao, da sklonim pok. biskupa za Rijeku. Namera je bila jasna, jer je tada Rijeka bila u rukama ardit, dakle Italijana. Pošto me je 1. IV. kancelar g. Polonijo u ime pok. biskupa bio zamolio, da predložim Kraljevicu, pisao sam 2. IV. u ovom smislu g. Tur-u, koji mi je odmah odgovorio ovim pismom:

»2. aprile. Gentilissimo dr. Stanjek. La ringrazio della Sua premura. Ammiraglio radiotelegrafato ieri che autorizza Segna. Domattina — tempo permettendo ore 7 avverrebbe partenza. Oggi mi rehero da M. Vescovo per chiedere chi deva accompagnare e provvedere di conseguenza per tutti.

Cordiali saluti. Vittorio Tur»

Saopštio sam ovo odmah pok. biskupu, koji me je zamolio, da ga bezuslovno pratim na putu, jer on Italijanima ništa ne vjeruje, a bez mene da neće putovati. Ja

sam mu na to dao poštenu reč, da ga neću ostaviti samoga.

Popodne istoga dana sam sreo g. Tur-a, koji mi je rekao, da admiral Cagni odobrava, da ja pratim pok. biskupa i da će sve troškove snositi Italijanska vlada, na što sam mu odgovorio, da ja od italijanske vlade ništa ne tražim, da ja ukazujem ljubav lično pok. biskupa. Istog dana (2. IV.) u 8 sati u veče primio sam kartu kancelara g. Polonija, u kojoj mi saopštava, da g. Tur još nije bio kod pok. biskupa, da je biskup zbog toga uznemiren, pa me moli, da sutra najdalje u 6 i pol sati (letno vreme) budem kod njega, jer bez mene on se neda iz kuće. Medjutim 3. IV. nije se putovalo, jer nije stigao razarač kr. ital. mornarice. Tek u toku dana 3. IV. stigao je razarač »Espero«, komandant kapetan korvete g. Lupi — kardinalov brat. U veče smo bili major Tur, komandant Lupi i ja kod kancelara g. Polonija, da utvrdimo detalje za polazak sutra 4. IV. u 7 sati. Odredjen je još da prati pok. biskupa, njegov ispovednik, starešina franjevačkog samostana G. Ignatije Radić.

U jutro 4. IV. u 6 i pol sati hitro me dao zvati pok. biskup, jer Italijani već su ga hteli ukrcati a ne čekajući, da ja dodjem, ma da je bilo odredjeno, da se putuje u 7 sati. U slutnji, da će nam Italijani podvaliti, nisam ponio novaca sobom, nego ostavio sam ono malo, čime sam raspolagao, svojoj ženi, da za mog odsustva ne bude u neprilici. Odmah smo se ukricali u jedan čamac ispod biskupije, koji nas je prevezao do razarača »Espero«, privezanog za glavu novog gata i prostor iza mola bio je kordunom zatvoren, da ne bi »Krcani« insultirali pri prolazu pok. biskupa. Na palubi dočekali su nas komandant Lupi sa gg. Turom i dr. Gucciardellom i komandantom karabiniera. Jedan od njih — ne sećam se više, ko beše, pružao je ruku pok. biskupu, da mu pomogne iz čamca, no pok. biskup želio je da se sa prvim ukrcajima, sa mnom ukrcao se je pok. biskup i o. Radić. Na palubi postrojeni mornari na komandu »Attenti« odali su počast pok. biskupu. Odmah sam primetio, da su italijanski oficiri nekako bili u neprilici, i zbilja ne potraje dugo pa me g. Tur pozove na stranu i obavestivši me da je admiral Cagni radiogramom meni zabranio, da pratim pok. biskupa, predložio mi, da neopažen od biskupa skočim na kraj. Pošto sam s indigacijom odbio ovakav predlog i pošto su bili smestili pok. biskupa i o. Radića u komandantovu kabinu, pozove me g. Tur u trpezariju i tamo pred svima sakupljenim oficirima mi strogim tonom naredi, da napustim brod Revoltiran ovakvim postupkom odgovorio sam mu, da ni propala Austrija, čiji sam ja nažalost bio oficir i koja me je zbog mog srbofilstva bila dovela skoro do vešala, nikad od mene nije tražila, da ne održim datu poštenu riječ; da je ovakav zahtjev ispod oficirskog dostojanstva; da ne zaborave, da nikad nebi imali na ovom brodu pok. biskupa, da mu

Pripovijest „Istre“

Zastava na vjetru

Jože Jeram (Nastavak 17.)

Ta uzbudljiva vijest raznijela se je selom mu-njevitom brzinom. Teško je djelovala na sve ljude i sve je obuzeo neki strah. Prestavljali su si crne čete, koje su već jedamput bez ikakvog uzroka divljale i pucale po selu. Onoga puta nije bilo žrtava. Ali preplašenost od onoga dana ostala je u dušama i neka bojazana palila u sjećanju kao žeravica. Svaki novi događaj mogao je tu žeravicu da rasplamsa u vatru.

Ljudi su u fantaziji, koja je bujala pred novim događajem, vidjeli kako crni tuku ljude batinama, čuli su hitce iz pušaka čuli su vikanje, koje je odjekivalo medju kućama grozno. Ljudi su se valjali ranjeni i jaukali su. Crveni pjetao, plamen, lizao je krovove i slablasno pjevao preko čitavog sela. Ljudi su pokušavali da se riješe zla, koje ih je snašlo, ali nisu mogli da bježe. Bacali su se na koljena pred nasilnicima i ljubili prah pred njihovim nogama. Tako je živo radila fantazija...

Da li je ta fantazija naroda izrasla iz ničega, iz knjiga, novina, ili je bila utemeljena? Odakle je izvirao strah, koji je najružnijim slikama okupirao duše ljudi?

Ljudi su vidjeli pred sobom strašnu goru Krn u krvavoj zori divlje osvete. Župni dvor u Drežnici je u plamenu gorio pred njihovim duševnim očima. Volarićev spomenik u Kobaridu survao se na zemlju i razbio se. Ogromni krijes Balkana u Trstu lizao je nebo i sjao u duše progonjenih. Pokolj u Marezigama je štrcao krv na lice ljudi...

To nisu bile jedine žive predočbe. U procesiji su se nastavljale i mnoge druge... Slijedio je umoreni Štrancar iz Šturja. Iz njegovih grudiju izlivala se je krv. Pa došao je pred oči ljudima i umoreni Kofol iz Čepovana i pokazivao je duboku ranu i smijao se groznim smijehom. Iza ove dvojice redali su se ljudi, koji su imali lance na rukama, opaljene brkove i obrve, nekoji su bili razgaljeni i pokazivali su modrice po čitavom tijelu.

To su bili strašni znaci jednog ropstva. Ljudi su duševnim očima gledali i čitali, čitali ta slova jedne krvave historije...

Kroz selo se razlije gnio i poziv kovača Misleja: — Vraga ćemo dobiti za vrat! Ljudi, ja ne ću gledati na to mirno!

Kad su se ljudi okupili oko crkve, pritajeno su šaptali, kao da je svaki drugi medju njima špijun. Špijuna stvarno nije bilo, ali se riječ nije osudila dignuti u glasan razgovor.

Kad su mimo ljudi prošle učiteljeva žena i kći Karmen, svi su naglo zašutili. Njihovi pogledi otpratili su te dvije žene s mržnjom. Žene su osjetile tu šutnju i taj pogled. Požurile su korak i stupile u crkvu.

Kad je došao župnik, bistrim je okom opazio na licima svojih vjernika, da se je nešto dogodilo. Njegov se je korak i nehotice zaustavio kod njih.

— Što ima nova, ljudi?

— Zlo nam se kaže, — reče mu Međen i ispri-povijedi mu u kratko, kakav se glas pronio selom.

Župnik je šuteći slušao i velika mu se briga zarila u dušu. Lagano, kao da s oprezom važe riječi, govorio je:

— Ako doista niste krivi, Bog neće dozvoliti, da bi radi toga trpjeli.

— A ako bismo pak bili krivi, zar je grijeh tako velik; da bismo morali podnijeti stokratnu kaznu...

To je mislio Ciril, koji je bio pomiješan s momcima. Ali nije završio svoju misao. Župnik je izgovorio lagano i drugu rečenicu:

— Dajte kralju što je kraljevo, a Bogu, što je božje!

Tad je opazio Cirila medju mladićima. Raširio je začudjeno oči i zapitao ga: »Otkada si pak ti kod kuće?»

— Od sinoć, reče Ciril poslije pozdrava. — Kasno sam došao, pa nisam još mogao da vas posjetim.

— Dodji popodne, reče mu župnik, pozdravi ljude i udje u sakristiju.

Kovač je bio došao posljednji u crkvu. Svećenik je već bio pred oltarom. Dugo je stajao medju drvećem i vinogradima nad šelom i gledao u bijelu crtu ceste, koja je kao zmija plazila prema varoši.

Ništa neobična nije opazio. Tamo daleko oko varoši dimilo se je od prašine, koju su dizali automo-

bili. Iznad varoši visjelo je plavo nebo. Atmosfera je bila bistra. Iz bližnjih i daljnjih crkava čulo se kako udaraju satovi i kako zvoni k misi.

Pogledao je na selo. Dvije skupine kuća čučnule su uz cestu. Usred veće skupine stajala je crkva kao majka. Uz cestu, koja je išla u varoš, stajala je škola i još par kuća.

»To je moje selo, mislio je kovač,

»Moje! — govorio je Misleć u sebi a imao je razloga da tako misli, jer je u selu imao toliko upliiva na sve ljude. Pred ratom se je s župnikom i s učiteljem borio za taj upliv. U selu su bile tri stranke. Ljudi su se okupljali i slušali tri čovjeka: župnika, učitelja i kovača. Protivštine su bile oštre, ali nisu poprimalle ružne forme. Poslije rata su se protivštine ublažile i tek su neznatno dijelile ljude. Mladji naraštaj, koji je rastao nije poznao predratnih borba, tek mogao je da si prestavlja, kakve su te borbe bile.

U narodnoj borbi prešla su poslije rata mnoga druga pitanja u prvu liniju. Učitelja su prognali, župnik i kovač počele da se s posmjehom pozdravljaju.

— Kako je, kovaču?

— Pa znate kako je. U svoje vrijeme tukli smo se medju sobom, sad tuku drugi po nama obojici.

— I ta vaša socijalna revolucija ne može ništa da pomogne... — pola u šali pola ozbiljno ubadao je župnik kovača.

— Pa i na vašu kršćansku ljubav zaboraviše znao bi nadovezati kovač.

Župnik bi na to postao ozbiljan i rekao bi:

— Pogani su oni!

Tako su ostala u selu dva protivnika: novi učitelj, koji nije imao nikoga u selu iza sebe, na jednoj strani, a na drugoj su bili kovač i župnik, koji su išli svaki svojim ali opet jednim u duhu sjedinjenim putem i imali selo iza sebe.

Borba je bila ipak teška. Učitelj je imao sva sredstva na raspolaganje. Od ljudi u selu služio mu je samo jedan: Žvanut, koji je za nj špijunirao. Taj je bio rijetko u selu. Kad bi došao, bio je redovito pijan, prespavao bi kod svoje majke i šuljao se malo po kućama, vodio razgovore i kušao je da nešto dozna, ali žeo je samo prezir i šutnju.

(Nastavit će se.)

ILICA 128

Nabavljajte **Pokucitvo**

Kod **J. D. Opacić i sinovi**

u vlastitoj kući

ILICA 128 telefon 62-39 ILICA 128

Razne vijesti

PROSLAVA 10-GODIŠNJICE OSNUTKA JUGOSLAVENSKE MATICE U KASTVU

U nedjelju dne 1. maja o. g. Jugoslaven-ska Matica u Kastvu proslavila je svečano 10- godišnjicu osnutka ove narodno obrambene organizacije. O radu Matice kroz prošlih deset godina, o ciljevima i zadacima ove tako važne organizacije, a naročito ovdje na granici, govorio je sadašnji predsjednik g. Ribarić Josip, direktor uč. škole.

Nekoliko puta nastupio je dobro uvježbani dječji orkestar i pjevački zbor pod ravnanjem g. Jurdane Stanka. »Moru« od Domjanica deklamirao je Perlić Nikola, koji znade zanjati publiku. »Pjesme istarskoga prognanika« od Nazora, deklamirala je sa puno osjećaja Kehler Cvijeta, a također lijepo su se dojmile prisutnih deklamacije »Brat i seka« od Nazora, mališana Rajčić Velika u ličkoj nošnji i Ribarić Desanke u istarskoj nošnji.

Znatian iznos sakupio se je na ovoj proslavi za plemenita nastojanja Jugoslaven-ske Matice.

PREDAVANJA U »TABORU«

Delavsko prosvetno i podporno društvo Tabor u Ljubljani priredilo je predavanje Lada Božića »O Idriji in Idričanih«.

PREDAVANJE U »SOČI« JESENICE

U društvenom lokal u Kobilu priredilo je društvo »Soča« u Jesenicama predavanje o svjetskoj krizi, koje je održao prof. I. Rudolf iz Ljubljane.

USPJESI KATJE DELAKOVE

Prošlih je dana u Ljubljani nastupila po prvi put pred našom javnošću umjetnica u plesu gđa Katja Delakova, mlada supru-ga našeg zemljaka g. Ferde Delaka, publi-ciste i režisera. Taj prvi nastup gdje Katje Delakove potvrdio je očito, jer su to pri-znali svi ljubljanski kritičari jednodušno, da je ona zaista velika umjetnica, uza svu njezinu mladost i početak umjetničke kari-jere. Već dugo nismo u ljubljanskoj štampi čitali tako zanosne kritike o nekoj umjetničkoj priredbi. Moramo da čestitamo odličnoj umjetnici, po mužu našoj zemljakinji.

KNJIŽEVNA PRODUKCIJA GORICE.

Mohorjeva družba v Gorici je izdala to zimo »Svete pesmice«, pesmarico, ki vsebuje splošno znane starejše skladbe za cerkveno leto. Prirejena je za rabo v pre-prostih in skromnih razmerah. Uredil jo je Vinko Vodopivec, kaligrafiral Ro-man Pahor. Vnana oblika knjige je prav okusna. V posebnim zvezčkih z enakim naslovom je izšlo besedilo k pesmarici. Ne-kako istočasno je izšel v založbi Mohorjeve družbe v Gorici kratek življenjepis sv. Antona Padovanskega. »Ču-dodelnik«, sestavljen ga je dr. Mirko Brum-mat. V založbi »Sigma« je izšla drobna knjižica »Marjetica, mala pevka«, prevod iz italijanščine. Sredi aprila so izšle v založbi Katol. knjigarne v Gorici nove šmarnice »Marijini govori«, ki jih je spisal Stanko Stanič.

Mali oglasnik „ISTRA“

KUĆU NOVOGRADNJU 1. ul. lokal, 2 stana po 2 sobe, 1 stan od 5 soba sa potpunim komfortom, veranda — veliki specijalni vinski podrumi — u dvorištu zgrada sa pekarnom i 2 stana po 2 sobe sa nuzprostorijama, u kući je električna, vodovod i kanalizacija — oko 500 čet. hvati zemljišta — jedno gradilište — vrt, voćnjak — prodajem sve za cca 1.800.000.— Din., primam uložnice Prve hr. šted. — teret oko 100.000.— Din., »Argus«, Petrinjska ul. 2. (1290-208).

VELIKU STANBENU KUĆU u neposrednom središtu sa vel. ul. zgradom — više dvorišnih zgrada — kolni ulaz — veliko dvorište — kuća je prosta od poreza — nosi godišnje oko 400.000.— Din., prodajem za cca. 3.300.000.—, primam za 1.500.—, uložnice Prve hr. šted., »Argus«, Petrinjska ul. 2. (28-17).

KUĆU U SREDISTU — sa dobrom uvedenom gostionom i hotelom sve potpuno namješteno — prodajem za cca 2.000.000.— Din., primam za cca 500.000.— Din., uložnice Prve hr. šted., ostalo u gotovom »Argus«, Petrinjska ul. 2.

NOVU TRGOVAČKU KUĆU u strogom središtu sa više trgovačkih lokala, poslovnih prostorija i stanova sa najmodernijim komfortom, lift — centralno loženje — plinske peći i štednjaci — godišnji dohodak oko 700.000.— Din., — prodajem za cca 7.000.000.— Din., potrebno u gotovom ili uložnicama cca 3.500.000.— Din., »Argus«, Petrinjska ul. 2.

KAVANU PRVORAZREDNU vrlo dobro iduću za cca 2.500.000.— Kavanus prvorazrednu za cca 2.500.000.— Trgovina ovijeda u centru vrlo prometne ulice, dobro iduću za cca 160.000.— Din. ili primam kompanjona(nicu) za 80.000.— Din. — Trgovina oružja i mehanička radionica za cca Din. 100.000.—, kao i mnoge druge dobro idu e radnje — sve uz najpovoljnije uvjete — agencija »Argus« Petrinjska ul. 2.

P. RIBARIĆ

ZAGREB, PETRINJSKA ULICA 83

Vlasnik dvaju dobro snabdjevenih dućana. Veliko skladište cijelokupne opreme za gg. oficire, žandarme, policiste, carinike, željezničare te civiliste.

Izrada svih vrsti kapa i uniforma. Petrinjska ulica 44 trgovina specijal- rajske robe i delikatesa uz znatno sni- žene cijene, roba na ogled bez obaveze.

Ig. Breznikar

Trgovina kave i čaja
Vlastita elektropržionica i
elektromlin za mlevenje
Zagreb, Ilica broj 65.
Telefon 7657

V. PANDIĆ

Gradjevna i umjetna bravarija
i proizvod štednjaka
Zagreb, Kačićeva 12. — Tel. 55-26
Sigurnosnih brava uvijek na
skladištu.

Lučice, luk egipatski, krumpir

svake vrsti za sjeme i jelo (amerikanac,
bijeli Šnefloh, srpanjski biser, novi
italijanski) te ostalo noće i povrće nudja
uz neoma povoljne cijene:

HINKO BLUM

ZAGREB — KAPTOL br. 28.
Telefon 85-67

Velika novost u Zagrebu!

Početkom aprila otvorena je

KAVANA AMERICAN-BAR

Jelačićev trg br. 9.

(Wasserthalova kuća)

Dodjite i uvjerite se!

Najjeftiniji lokal za jelo i piće u Zagrebu!

REZERVIRANO

za veletrgovinu papirom i ljepenkom

LAVOSLAV STEINER, ZAGREB

se nisam poštenom rečju obvezao, da ga pratim i stoga da se neću iskrcati sam, a u slučaju da biskupa zadrže, ostaću i ja. Nato sam izašao iz trpezarije, a oni su se nešto posavetovali i za tim mi reče g. Tur na teatralan način, kako će pridoneti i ovu veliku žrtvu, da bude neposlušan svomu komandantu i da na svoju odgovornost mi dozvoljava, da ostanem na brodu. Poslije toga iskrcao se komandant karabiniera i odmah sa tim otisnuo se »Espero« sa mla i pošao pravcem prema rtu »Negrit«, pravac ka Senju. Pok. biskup ležao je u visine stare Baške, pridje mi komandant g. Lupi i u velikoj neprilici mi reče, kako je baš sada primio radiogram od admirala Cagni-a ove sadržine: »Proseguite Ancona« i pitao me je kako da se to saopšti pok. biskupu. Ja sam se na to ironično nasmijao — jer sam znao, da se brod od našeg polaska nije nalazio ni u kakvom radiotelegrafskom saobraćaju — i savetovao ga, neka sam to izvoli reći biskupu. Pok. biskup primio je ovu vest potpuno hladan, samo je rekao, da je to unapred znao.

More je bilo dosta uzburkano, duvao je jak vetar sa juga, a ladja se prilično ljuljala. No pok. biskup se je držao hrabro, a komandant g. Lupi ukazivao mu je svaku moguću pažnju. Tako smo stigli oko 16 sati u Anconu; čekali smo dosta dugo, dok smo se smeli iskrcati; u međuvremenu pok. biskup je nešto malo ručao. Zatim su nas odvezli u 2 zatvorena automobila pod oficirskim eskortom u jednu veliku palatu i o. Radića i mene smestili svakog u zasebnu sobu i pok. biskupa više nismo videli, no rečeno nam je, da će ga po njegovoj želji odvesti Ankonskom biskupu. Kad sam htio da izađem iz sobe u hodnik, prepreči mi izlaz jedno lice u građanskom odelu, koje mi se legitimiralo kao agent karabiniera. Razumio sam, seo sam za stol i čekao. Pod večer ukrcali su o. Radića i mene u jedna kola i pod pratnjom karabiniera odvezli u komandu »diffesa marittima«. Tamo su nam odredili svakom, po jednu sobu, pred kojom su se svaka dva sata smenjivale straže, isprva agenti u civilu, a zatim guardie municipali. Hranu, dosta dobru, dobivali smo iz oficirske menaže. 5. IV. rano u jutro, mogli je biti 5 sati, javili su nam, da će nas posetiti pok. biskup. I zbilja nešto kasnije dođe pok. biskup, da se s nama oprosti. Bio je dosta svez i raspoložen i rekao nam, da sam putuje u Rim, gdje će se nastaniti u jednom manastiru. Na naše molbe, da ustraje u obrani glagoljice u krčkoj biskupiji, koja je Italijanima bila mrska i koja je valjda bila glavni razlog, zašto su pod svaku cenu htjeli ukloniti pok. biskupa, on nas je čvrsto uveravao, da se ničim neće dati zastrašiti i da će svim svojim silama braniti glagoljicu. Pošto se je s nama najsrdačnije oprostio, produžio je autom ka željezničkoj stanici, a mi smo ostali u neizvesnosti, što će s nama biti. Dozvoljeno nam je, da se unutar ograde »diffesa marittima« pod pratnjom straža po 1 sat u jutro i u večer prošetamo. Doznali smo, da su vlasti u Anconi tražile informacije o nama kod okupacionih vlasti u Krku. Bili smo na sve spremni. Ipak nam je bilo prijatno, kad su nas 6. IV. u 7 sati ukrcali u jedan kamion i pod pratnjom jednog morskog oficira odvezli na razarač »Espero«, gdje smo zatekli i g. dra Gucciardelli-a. Odmah smo krenuli i u 16 sati stigli smo u Krk. No od tada više nisam imao mira, danomice sam morao slušati, kako će me proterati iz Krka i internirati u Sardiniju. Na kraju dozlogrdila mi je ova kampanja krčkih Italijana i da izbjegnem internaciju, rešio sam, da se sklonim na našu teritoriju. 6. V. u veče oko 21 sat pošao sam peške u Šilo, odande se prebacio u Selce i javio našim vojnim vlastima u Kraljevici i zatim stupio u našu vojsku. Svojoj sam ženi ostavio 460 kruna i 148 lira, a sam sam bio ponio ostatak 205 kruna. Biskupski ordinarijat i g. dr. Falčić najpripravnije pritekli su posle mojoj porodici pozajmicama u pomoć, koje sam po povratku za nekoliko godina, ne bez svake muke i vratio.

Dr. Vlada Stanjek

Šumsko-industrijsko preduzeće Dobrljin-Drvar A. D.

Centralna uprava u Sarajevu

Strugare u Dobrljinu i Drvaru — Direkcija šumskih radova u Oštrelju

Direkcija željeznica u Drvaru — Eksp. stovarišta u Šibeniku i Sušaku

Brzojavni naslov: »Šipad«

Medjugradski telefon 206 i 370

Poštanski čekovni račun: Sarajevo br. 6086